

Универзитет у Београду

Тероризам, организовани криминал и безбедност

Мастер рад

КОРУПЦИЈА У ПОЛИЦИЈИ

Милош Дељанин, 23/11Г2

Ментор: Проф. др Горан П. Илић

Београд, март, 2015.

САДРЖАЈ

АПСТРАКТ	3
APSTRACT	4
ПРОЈЕКАТ ИСТРАЖИВАЊА.....	5
1. УВОД.....	10
2. ПОЈАМ КОРУПЦИЈЕ	12
3. ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ КОРУПЦИЈЕ	14
3.1. Корупција у непривредним делатностима	14
3.1.1. Државни органи	14
3.1.2. Јавне службе.....	15
3.1.3. Запошљавање.....	16
3.2. Кривична дела корупције	17
3.2.1. Злоупотреба службеног положаја.....	17
3.2.2. Примање и давање мита	19
3.2.3. Превара у служби	22
3.2.4. Несавестан рад у служби	24
3.2.5. Одавање службене тајне.....	27
3.3. Динамика извршених кривичних дела корупције	28
4. БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	34
4.1. Место и улога појединих субјеката у спречавању корупције	34
4.1.1. Органи управе	34
4.1.2. Органи унутрашњих послова	34
4.1.3. Инспекцијске службе	36
4.1.4. Органи правосуђа	36
4.1.5. Други државни органи	37
4.1.6. Остали друштвени чиниоци	38
4.1.6.1. Образовно-васпитне институције	38
4.1.6.2. Научне установе и институције.....	38
4.1.6.3. Средства масовне комуникације.....	39
4.2. Методе борбе против корупције у Републици Србији и њене перспективе.....	39
4.2.1. Агенција за борбу против корупције	41
5. КОРУПЦИЈА У ПОЛИЦИЈИ.....	43
5.1. Методе, врсте и облици корупције у полицији	43
5.2. Узроци коруптивних активности у полицији.....	45
5.3. Последице корупције у полицији.....	46
5.4. Како променити приступ истраживању корупције у полицији	47
5.5. Методе истраживања корупције у полицији.....	47
5.5.1. Контроле корупције у полицији.....	48
5.6. Методе за сузбијање корупције у полицији.....	53
5.7. Анализа примера из праксе	55
5.7.1. Анализа резултата рада сектора унутрашње контроле и одељења за контролу законитости у раду ПУ за град Београд.....	55
5.7.2. Корупција у полицији и правосуђу.....	65
5.8. Резиме резултата истраживања	66
5.9. Методе унапређења борбе против корупције.....	68
6. ЗАКЉУЧАК	71
7. ЛИТЕРАТУРА	73

АПСТРАКТ

Припадници полиције током извршавања службених задатака морају да се придржавају закона и законских норми. Ова обавеза произилази из њихове функције, јер будући да су задужени за спровођење закона припадници полиције морају бити и репрезенти његовог поштовања и спровођења. У стварности веома често није тако и демантује се ово правило, о чему сведоче различити видови противзаконитог понашања полицијских службеника који све више потресају унутрашњи мир грађана. Већина таквих поступака представљају прекорачење овлашћења, односно његову примену мимо правног основа или без довољног разлога за употребу конкретног овлашћења. Овде је реч заправо о погрешној примени службених мера и радњи, а које најчешће представљају последицу нехата полицијског службеника или саму намеру у извршењу кривичног дела корупције. У полицијској пракси се међутим бележе и класични случајеви злоупотребе овлашћења, односно употребе полицијског овлашћења у сврхе које нису допуштене прописима, које нису повезане са остварењем службеног задатка. У знатном броју случајева реч је заправо о злонамерном коришћењу полицијског овлашћења или пак његовој употреби у циљу остварења личног интереса.

Корупција у редовима полиције, која се највећим делом своди на инкриминације примања мита и злоупотребе службеног положаја, не може се ефикасно сузбијати без примене специјалних истражних метода, односно посебних доказних и тактичких мера и радњи, **које су јако тешко доказиве.**

Циљ рада је сагледавање кривично-процесних аспеката борбе против примања мита, злоупотребе службеног положаја и других коруптивних дела извршених од стране полицијских службеника као и других противзаконитих радњи, са посебним акцентом на учесталост и заступљеност коруптивних дела припадника полиције. **Предмет рада** представља упознавање са теоретским и законским оквирима појма корупције и коруптивних кривичних дела, њихових карактеристика и метода којима се покушавају открити и расветлити, након чега се дефинишу и анализирају учесталости коруптивних дела са освртом на припаднике полиције као и методе борбе против корупције и законске одредбе. **Овај рад има за циљ да укаже** на нужност примене свеобухватне борбе против корупције на свим нивоима као и допринос откривању и сузбијању кривичних дела корупције, пре свега код инкриминација примања мита и злоупотребе службеног положаја, извршених од стране полицијских службеника у вршењу службених послова и задатака.

APSTRACT

Members of the police during the execution of the tasks must take care to the laws and legal norms. This commitment stems from their functions, because since they are charged with enforcing the law the police should be the representativeness of its compliance and enforcement. The reality is often not the case and denies this rule, as evidenced by the different types of unlawful behavior of police officers who are increasingly shaken by internal peace of the citizens. Most of these procedures are the contravene of power, and its use by the legal basis or without sufficient reason to use specific powers. This is actually a wrong use of official policies and actions, which are usually a result of negligence of a police officer or the same intention of the commission of the crime of corruption.

In practice, however, there are in a police and a classic case of contravene of power, and the use of police powers for purposes that are permitted by the regulations, which are not related to the achievement of official duty. In a number of cases the word is actually the malicious use of police powers, or its use in order to achieve personal interests.

Corruption in the police force, which is mostly down to the incrimination of accepting bribes and abuse of power can not be effectively combated without the use of special investigative techniques, and special exhibits and tactical measures and actions, which are very difficult to prove.

The aim of the study is to determine the criminal procedural aspects of the fight against bribe-taking, abuse of power and other corrupt acts committed by police officers and other illegal activities, with special emphasis on the frequency and the presence of corrupt acts of the police. The paper is an introduction to the theoretical and legal framework of the concept of corruption and corruption-related offenses, their properties and methods that try to detect and clear up, and then define and analyze the frequency of corrupt acts with regard to the police and the methods of combating corruption and Editorial .

This paper aims to point out the necessity of applying a comprehensive fight against corruption at all levels and contribute to the detection and suppression of corruption, especially in the criminalization of accepting bribes and abuse of power committed by police officers in the performance of official duties and tasks.

ПРОЈЕКАТ ИСТРАЖИВАЊА

Формулација проблема истраживања

Корупција као појава, нарочито у државном сектору, друштвено је најзаступљенија, најопаснија и најштетнија, јер она разара темеље друштвеног поретка, релативизује друштвену перцепцију морала, доводи до губљења поверења грађана у власт и безбедност своје егзистенције, доводи до великих материјалних штета и доводи до губитка тржишне конкуренције. Корупција изазива низ негативних последица како на унутрашњем, тако и на међународном плану. Најопаснија ствар за једну државу је уколико су корумпирани највиши носиоци правосудних функција државе (судије, тужиоци), полицијски службеници, радници у здравству, образовању и др., али посебно ако на корупцију није имун ни сам врх политичке власти једне државе.

Закупљеност научне и стручне јавности проблемом корупције у полицији доказују бројни радови из ове области. Све већи број систематских и монографских дела обрађује овај сегмент полицијског деловања. Поред тога, у већини уџбеника посвећених деловању полиције неизоставни део су и теме о **корупцији у полицији** и другим облицима одступајућег понашања полицајаца. Такође, све чешће се организују научна саветовања посвећена анализирању проблема корупције у полицији, а неретко овај проблем представља и предмет научних истраживања.

Предмет истраживања

Предмет овог рада је сузбијање коруптивних кривичних дела са освртом на деловање у полицији. Сузбијање корупције је изузетно сложен и специфичан процес јер је присутан у свим друштвеним сферама, а веома компликован за откривање и санкционисање. Овим радом ће се показати да је без обзира на специфичности коруптивних кривичних дела, њихово откривање и доказивање ефикасније применом специјалних истражних метода, радом организација за борбу против корупције и невладиних организација и свеобухватном применом закона и метода борбе против корупције. Рад представља упознавање са теоретским оквирима појма корупције, њених карактеристика и метода.

У ефикасном супротстављању корупцији у редовима полиције од посебне је важности утврдити и детаљније анализирати конститутивне елементе овог феномена, који укључују:

- радња извршења коруптивног дела

- однос између актера - договор између актера, као и добровољност учешћа у трансакцији и колики је допринос полицијског службеника остварењу трансакције
- тренутак „исплате” - прецизно дефинисање полицијске корупције захтева разматрање тренутка приспећа добити
- врста добити - прецизирати које све погодности се могу третирати као плод коруптивне трансакције, да ли је то само новац и новчани еквивалент или пак и друге погодности које појединцу доносе нематеријалну корист
- вредност добити
- прималац добити - у чијем интересу полицајац крши прописе, да ли је искључиво он тај који остварује добит и погодности својим коруптивним понашањем или још неку привилегију

Предмет овог истраживања биће анализа феноменолошких аспеката примања мита, злоупотребе службеног положаја од стране полицијских службеника и других метода корупције у полицији.

Циљ истраживања

Циљ овог рада је да се кроз скуп приказаних података из праксе скрене пажња јавности на очигледан проблем корупције, као и на мере и радње које се остварују кроз репресивну делатност надлежних државних органа. Такође је циљ сагледавање кривично-процесних аспеката у борби против корупције, односно законско регулисање посебних доказних радњи код коруптивних кривичних дела. Свакодневна присутност коруптивних кривичних дела у полицији, наводи на истраживање ове утемељене и веома тешко доказиве друштвене појаве.

Полицијски службеници су посебно изложени коруптивним кривичним делима, пре свега примању мита и злоупотреби службеног положаја, с обзиром на природу послова које обављају, посебно у саобраћају и пограничној полицији.

Хипотетички оквир истраживања

Општа хипотеза:

Сузбијање корупције је неопходно ради нормалног функционисања друштва, његовог бољитка, враћања поверења у државне институције, повећања сигурности грађана као и напретка државе у међународним оквирима.

Посебне хипотезе:

1. Успешно сузбијање корупције подразумева повећање етичких норми и стручност службеника који раде на пословима у полицији, да обављају своју дужност у складу са законима и прописима наше земље.

2. Смањењем стопе корупције вратиће се и поверење грађана у државне институције и јачање закона државе, што ће се повратно одразити и на стандард грађана.

3. Сузбијањем корупције мења се став друштва да се све може купити, да се државни службеник може корумпирати, да се посебно представници полиције и судства могу подмитити и на тај начин утицати на доношење судских одлука или тока кривичног поступка.

Методе истраживања

Методе које ће се примењивати у раду заснивају се на теоретској анализи свих доступних извора из предметне области.

У раду ће се примењивати следеће методе:

- *статистички метод*, анализа постојећих статистичких података;
- *метод анализе садржаја*, анализом свих доступних садржаја могуће је утврдити каква су досадашња сазнања о феномену корупције у полицији, о њеном утицају на живот и функционисање друштва, као и утицај на државу у домаћим и међународним односима;

Друштвена и научна оправданост рада

Планирано истраживање има теоретски карактер, али и могућу практичну примену. Резултат мастер рада, поред објашњења свих теоретских дефиниција корупције и коруптивних кривичних дела као и практичних показатеља заступљености корупције, посебно у домену полиције, пружа основу подлогу за унапређење метода борбе против корупције у Републици Србији.

Запостављеност ове теме међу научним студијама не треба да нас заваљава, у смислу да коруптивна понашања полицијских службеника у нашој земљи не представљају проблем. Полиција је и у Србији несумњиво један од кључних субјеката у обезбеђивању личне и имовинске сигурности грађана и супростављању криминалним појавама и то треба и да остане. У остварењу своје функције полицијски службеници се свесно излажу бројним ризицима и опасностима по властити живот, јер правилним обављањем својих задатака у оквиру законских норми представљају стуб спречавања криминалних активности усмерених ка држави. Међутим, специфична природа полицијске професије

међутим пружа њеним припадницима и бројне прилике да злоупотребе дата им овлашћења ради остварења личних интереса. Услед одсуства егзактних показатеља корупције у полицији критике упућене полицији базирају се превасходно на утиску створеном из личног искуства или медијском представљању ове појаве кроз појединачне случајеве извршења кривичног дела корупције.

Истраживање корупције у полицији је несумњиво научно и друштвено оправдано. Оно међутим представља велики изазов за научно-истраживачки рад.

Научна и друштвена оправданост овог истраживања проистиче из циљева који се њиме желе постићи. Научна оправданост рада огледа се у доприносу верификовања научно недовољно познатих и проучених специфичних питања и чињеница које се односе на проблематику сузбијања коруптивних кривичних дела у полицији. Друштвена оправданост истраживања у тесној је вези са његовом научном оправданошћу, јер решења могу послужити за доношење адекватнијих законских решења која се односе на проблематику сузбијања корупције у редовима полиције, као и изради криминалистичких процедура откривања и доказивања ових кривичних дела.

Просторни и временски оквир истраживања

У раду ће се анализирати појам корупције на територији Републике Србије и у земљама окружења, као и начини и механизми које надлежни државни органи у Србији користе, како би открили, сузбили и адекватно санкционисали све облике корупције. Такође, у делу који приказује примере корупције из праксе, наводиће се конкретне ситуације које су се дешавале у првој и другој деценији 21. века, односно од 2001. године до данас у Републици Србији и земљама окружења, што ће нам послужити за компарацију резултата и анализу присутности корупције у нашој земљи.

Извори података

- Г. П. Илић, *Корупција - основни појмови и механизми за борбу*, Зборник радова. Правни факултет, 2007.
- Д. Јовашевић, *Кривична дела корупције*, Службени гласник, Београд, 2009.
- Д. Маринковић, *Сузбијање организованог криминала*, Прометеј, 2010.
- Ж. Ђурић, Д. Јовашевић, М. Ракић, *Корупција, изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд, 2007.
- З. Стојановић, *Кривично право, општи и посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2013.

- М. Јелачић, *Корупција, друштвено правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996.
- Н. Теофиловић, Р. Куљача, *Лице и наличје политичке корупције*, Лог доо, Београд, 2008.
- Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)
- Закон о јавним службама („Сл. гласник РС" гласник РС", бр. 42/91, 71/94, 81/2005 и 83/2005)
- Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013-2018 године, донета 01.07.2013 године, („Службени гласник РС", број 57/2013)
- Законик о кривичном поступку ("Службени гласник РС" бр. 72/2011., 101/2011, 121/2012., 32/2013., 45/2013 и 55/2014.).
- Закон о Агенцији за борбу против корупције ("Службени гласник РС" бр. 97/2008, 53/2010, 66/2011- одлука УС и 67/2013- одлука УС)
- Закон о Безбедносно-информативној агенцији, (Сл. гласник РС, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 – одлука УС и 66/2014)
- Закон о полицији (Сл. гласник РС бр 11/2005, 63/2009 – одлука УС и 92/2011)
- Закон о државној управи („Сл. гласник РС", бр. 79/2005, 101/2007, 95/2010 и 99/2014)

1. УВОД

Корупција је феномен који превазилази питање државних граница, антагонизама унутар друштва, нетрпељивости међу народима. Корупција је облик остваривања циља који се не може оправдати ни једним аспектом етике. Корупција системски угрожава једну државу, друштво и представља вишедимензијалну категорију хаоса и неравнотеже унутар социјалног система.

МУП РС опредељен је за борбу против корупције како екстерне тако и интерне.

Корупција је девијација нормалног обављања јавне дужности ради личне (или породичне, приватне, интересне групе) користи - она је кршење норми ради остварења личног интереса, кроз подмићивање (примање новца или друге бенефиције чиме се утиче на одлуку јавне власти), непотизам (патронажа и примењивање аскриптивних или породичних критерија у одлучивању о јавној ствари), злоупотреби положаја или овлашћења за личну корист (илегално коришћење јавног добра и услуге). Корупција је злоупотреба јавног овлашћења у приватну корист.

Корупција у полицији често прати корупцију у држави, односно може се рећи да уколико је полиција корумпирана - да је и држава, и обрнуто, уколико је држава корумпирана - ни полиција неће остати имуна на ову штетну појаву, како за појединце и грађане, тако и за полицију и државу, односно за друштво у целини.

Корупција у полицији је посебно штетна јер, с једне стране, директно угрожава права и слободе грађана са којима полиција на било који начин долази у контакт, а, с друге стране, онемогућава било какво сузбијање корупције у друштву, односно антикорупционе програме, јер исте, без обзира на потенцијални конгломерат и нормативну или фактичку независност антикорупционих тимова или агенција, без помоћи и подршке полиције, односно уз опструкцију из полиције, неће имати нити моћи ко да имплементира.

Када говоримо о корупцији у полицији, полиција је најочљивија рука власти и мерило за процењивање њеног ауторитета. Када се полицајац бави незаконитим активностима, он је осрамио себе, организацију којој припада, али и правни систем који представља и у чије име делује. Свакако је неопходно идентификовање узрока, носилаца и облика корупције у полицији - предузимање краткорочних и системских мера у циљу сузбијања полицијске корупције, као и коруптивни притисак - метод инфилтрирања организованог криминала у структуре државних органа

У суштини, интегритет полиције би требало да подразумева индивидуалну честитост полицијског службеника и његово поступање у складу са законом, моралним и етичким вредностима. Интегритет представља и институционалну целовитост рада полицијске службе и одрживо поступање полиције у складу са законским и стратешким оквиром. Полицајац са интегритетом би требало да служи као пример осталим колегама јер је борац против корупције, штити право недискриминације и промовише осећај једнакости у полицијској служби. На урушавање или јачање интегритета утичу вредности, правила и понашања која су заступљена у полицијској служби. Због тога су појмови полицијске културе и интегритета међусобно условљени и заједнички утичу на рад полиције у индивидуалном и организационом смислу.

У раду се покушава описати проблем коруптивних понашања у полицији Републике Србије истовремено дати одговор на питање да ли је корупција у овом државном органу реалност или појединачан случај.

2. ПОЈАМ КОРУПЦИЈЕ

Појам „корупција“ значи поквареност, распадање, подмићивање, поткупљивање службеног лица, разврат. Из овог појма проистиче реч **корупционист**, лице које је покварен човек, које прима мито, које је потплаћено, односно користољубиво. Овај појам познат је у већини развијених држава.¹

Полазећи од раних тумачења речи корупција, приликом дефинисања овог појма, у ширем и у ужем смислу могућ је двоструки прилаз.

Први прилаз овом појму је са друштвеног аспекта (шире значење) а други са криминалистичког и кривично-правног (уже значење) аспекта.

Приликом дефинисања овог појма са друштвеног аспекта неопходно је назначити његове битне компоненте, како бисмо схватили суштину ове појаве и понашања лица која чине таква дела. За разумевање овог друштвеног феномена, треба истаћи следеће компоненте: а) *моралну*, б) *социјалну*, в) *криминолошку*, г) *економску*, д) *историјску* и ђ) *правну*.

Корупција је друштвено негативна појава која је, од самог постанка људског друштва и формирања првих држава, настала, развијала се и добијала своје појавне облике зависно од историјски датих социјалних, економских, политичких и других услова наносећи, својом неморалном, асоцијалном и противправном суштином, штетне последице друштву. Корупција је дубоко условљена и узрокована посредно и непосредно социјалним, економским и другим супротностима и сукобима интереса између различитих слојева друштва. Према томе, корупција је најопаснији вид криминалитета, а карактеришу је: *прикривеност, променљивост, висок степен друштвене опасности, мноштво појавних облика, широка распрострањеност (територијална и друштвена) и интернационализација, тешко доказивање у кривично-процесном смислу, користољубивост, перфидност (лукавство) учиниоца и специфичан објект који угрожава корупција, као што су законито функционисање државних и привредних институција и служби.*

При дефинисању појма корупције могуће је и оправдано, како са кривичноправног тако и са криминалистичког аспекта, дефинисати појам корупције у ужем смислу. У том смислу појам корупције обухвата кривична дела дефинисана **Кривичним законом**²:

¹ М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд 1996., 12.

² Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

злоупотреба службеног положаја (члан 359), примање и давање мита (члан 367 и 368), противзаконито посредовање, превара у служби (члан 363), фалсификовање службене исправе (члан 355), послуга и несавестан рад у служби (члан 361) . Затим квалификовани облици кривичних дела, закључење штетног уговора, издавање и неовлашћено прибављање пословне и одавање службене тајне (чл. 369.).

Из многобројних дефиниција се ипак може извући неколико заједничких особина³:

- корупција је вишеслојна појава,
- корупција је присутна у свим државама,
- корупција није скорашњег времена производ,
- корупцију за сада није могуће у потпуности искоренити,
- корупција је прилагодљива различитим системима државног уређења,
- корупција је најчешће јако везана (зависна) од државног система и стања морала нације,
- као радња извршења овог кривичног дела јавља се (готово по правилу) злоупотреба службеног положаја или овлашћења од стране носилаца тих овлашћења,
- као извршилац овог кривичног дела се јавља службено или одговорно лице,
- за постојање кривичне одговорности код овог дела тражи се умишљај,
- неопходно је постојање две стране, једну чини она којој је потребна одређена услуга а другу чини она која може и хоће да пружи ту услугу

Овом приликом се чини упутним свакако поменути и дефиницију корупције коју је дала Светска банка : "Корупција је нуђење, давање, прихватање или тражење било какве користи која утиче на одлуке јавног службеника приликом склапања уговора у поступку јавних набавки".⁴

Значи, корупција је, у суштини, стицање материјалне или друштвене користи без правног основа за такво стицање. Материјална корист се стиче у највећем броју случајева стварањем привида (фикције) помоћу фиктивних, зеленашких или других незаконитих правних послова чиме се стиче својина на одређеној ствари (покретној или непокретној) у форми уговора о поклону, зајму, послузи, трампи, делу и сл. Најперфиднији облици овог криминала прикривају се најчешће фалсификованом документацијом која треба да створи привид код надлежних органа или грађана, да се у конкретном случају ради о законитом послу.

³ Ж. Ђурић, Д. Јовашевић, М. Ракић, *Корупција, изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд 2007., 70.

3. ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ КОРУПЦИЈЕ

3.1. Корупција у непривредним делатностима

3.1.1. Државни органи

Појава корупције настала је управо кад и држава као институција. Везана је за: појам службеног лица, односно државног чиновника, појам бирократије и ону врсту власти, у функционалном смислу речи, коју је најлакше злоупотребити, а то је тзв. дискрециона власт или дискреционо овлашћење. Видели смо да је корупција један од најопаснијих видова привредног криминалитета, и то његов најсуптилнији и најперфиднији вид. Наиме, корупција је везана, у истој мери и са истом јачином друштвене опасности, за вршење **законодавне, судске и управне власти**, односно органе који такве функције обављају. Ниједна од ове три врсте власти није поштеђена од напада корупције, с тим што је откривање и доказивање кривичних дела, које смо сврстали у ужи појам корупције изузетно отежано у овој сфери друштвеног живота. Опште је мишљење да је овде „тамна бројка“ криминалитета најизраженија. С друге стране, отежано откривање и доказивање кривичних дела „корупције“ условљено је чињеницама да су управо **државни органи** по Уставу и Закону дужни да сузбијају криминалитет, па и корупцију, да им је то једна од основних функција (кривични судови, органи унутрашњих послова, надлежне скупштине, разни инспекцијски органи и др.) и да су учиниоци ових кривичних дела, као службена лица запослена у тим органима, фактички, у ситуацији да несметано (функцијом, знањем и обавештеношћу) и врло ефикасно прикривају корупцију.⁵ Наиме, учиниоци најтежих кривичних дела корупције углавном су на високим положајима и дужностима који им омогућавају скоро неограничено вршење дискреционе власти на коруптиван начин.

У овој области друштвене делатности најчешће се испољавају одређени видови корупције који се манифестују, пре свега, као кривична дела примања и давања мита и злоупотребе службеног положаја. Државни органи су често изложени најагресивнијим видовима давања (нуђења) мита и то, углавном, у управном поступку, где много тога зависи од процене (дискреције) инокосног органа власти а нарочито код остваривања

⁴ Helping Countries Combat Corruption: The Rule of World bank, www.worldbank.org

⁵ Види Закон о државној управи („Сл. гласник РС”, бр. 20/92 и 48/93, 53/93, 67/93, 48/94, 49/99 - др. закон, 79/2005 - др. закон, 101/2005 - др. закон и 87/2011 - др. закон); и друге законе везане за делатност појединих

елементарних права, слобода и утврђивања одговорности грађана и правних лица (кривичне, прекршајне и др.).

Корупција је најчешће присутна у **стамбено-комуналним, царинским, контролно-инспекцијским, здравственим, пензионим, полицијским и другим државним службама** које у управном или другом поступку одлучују о: издавању одређених уверења, диплома, дозвола (грађевинских и сл.), путних исправа, виза, пуштања на слободу осуђених или притворених лица, утврђивању одређених фискалних обавеза према држави (порез, доприноси и сл.), полагању одређених испита (возачких, за одређене квалификације и сл.) и другим правима и обавезама.

Овде се појављују два основна облика корупције, а то су: случајеви када се тражи и остварује оно право или привилегије које **одређеном правном субјекту не припадају по закону** и случајеви када се тражи оно право, односно привилегија која, иначе, **по закону правном субјекту припада**. У првом случају иницијативу у правцу вршења кривичних дела корупције даје лице које нема одређено законско право, а у другом случају та иницијатива полази од службеног лица, које разним, пре свега психолошким методама доводи даваоца мита (жртву) у безизлазну ситуацију да мора да му понуди или обећа одређену награду (мито) за остварење неког права које му припада.

Међутим, када је иницијатива за вршење кривичних дела обострана, планска и организована долази до најопаснијег вида корупције. Тада се у вршење кривичних дела укључују разни посредници и друга лица. Овакав организован вид корупције има дубоку основу у одређеним социјално-патолошким и криминалним појавама као што су: привредни и остали криминалитет, користољубље, коцка у виду заната, алкохолизам, проституција, сиромаштво, зеленашење, тешке материјалне, личне и породичне прилике одређених лица и друге.

3.1.2. Јавне службе⁶

У области друштвених делатности (**здравство, школство, просвета и сл.**) корупција је присутна, јер се у овој делатности остварују таква права која су често пресудна за даљи ток живота или рада одређеног правног субјекта.

Очигледно је да су нега и заштита здравља и других човекових вредности најважније за живот једног лица, па се у пракси често и не бирају методи нити средства

органа државне управе, као на пример: Закон о општем управном поступку, Закон о судовима и сл.; др Богољуб Милосављевић: „Увод у полицијске науке“, Београд: Полицијска академија, 1994. године, 194-195.

⁶ Види Закон о јавним службама („Сл. гласник РС“ гласник РС”, бр. 42/91, 71/94 81/2005 и 83/2005) и друге прописе који регулишу ову област као што су: Закон о универзитету и други закони.

како их остварити што квалитетније и брже, без обзира да ли се то чини у прописаном или не поступку. Ова и друге околности (породичне, личне, материјалне и сл.) погодују корупцији и чињенице као што су: беспарица, лоша материјално-техничка опремљеност, релативно ниска лична примања (плате и сл.), недовољан број одређених установа (здравствених, просветних, културних и др.) недовољан број места за пријем на рад, лечење, школовање и сличне делатности, велика потражња за одређеном врстом услуге одређене делатности и друге.

3.1.3. Запошљавање

Ова област радноправних односа заступљена је у свим привредним и непривредним делатностима (у државним и сл.). Она је регулисана низом законских и других прописа који, са једне стране, прописују права, обавезе и одговорности правних и физичких лица, а са друге задиру у врло важан сегмент економских односа у једној земљи. Запошљавање и политика запошљавања највећим делом зависе од ступња развијености производних снага и производних односа у одређеном временском периоду одређене привреде. Проблеми у сфери запошљавања настају и развијају се у складу са економским законима који владају у домаћој и светској привреди (закони понуде и потражње на тржишту радне снаге и др.) и могућностима привредних, државних и других субјеката у друштву.

У основи у овој области појављују се две тенденције и то:

- незапослени настоје да **путем корупције** (давањем поклона и сл.) дођу до запослења када то није могуће под нормалним околностима, а они који о томе одлучују, користећи такву околност, траже одређену накнаду за то;
- незапослени и друга лица користе **читав низ пријатељских и других веза**, па при запошљавању ангажују посреднике који доводе у везу лице заинтересовано за посао и лице које одлучује о пријему у радни однос.

И у једном и у другом случају на веома перфидан начин изигравају се позитивни законски и други прописи.

Као посебан вид корупције одавно је позната и сада присутна појава фиктивног заснивања радног односа у неком предузећу, са одређеним лицем. Наиме ово представља одређену услугу неком службеном лицу за претходно „добро обављен посао“ у вези незаконитог вршења службене дужности тог лица. Посебно је истакнуто у Јавном сектору где се на овај начин запошљавају страначки кадрови и који један део зараде дају матичним странкама као обавезу и на тај начин финансирају деловање странака.

3.2. Кривична дела корупције

3.2.1. Злоупотреба службеног положаја

Ово је повреда службене дужности од стране службеног лица у вршењу службене дужности која у себи има обележја кривичног дела против службене дужности у закону одређеног.

Кривично дело **злоупотреба службеног положаја**⁷ (члан 359. Кривичног законика) представља општи облик кривичног дела против службене дужности пошто је готово свако поједино кривично дело против службене дужности, без обзира у ком је члану Кривичног закона прописано, један посебан облик злоупотребе службеног положаја или овлашћења. Због тога, никад у пракси, кривично дело злоупотребе службеног положаја не може да се стави на терет неком учиниоцу ако постоје елементи неког посебног кривичног дела, зато што посебни облик искључује општи облик кривичног дела (*lex specialis derogat legi generali*).⁸

Злоупотреба службеног положаја у смислу овог законског прописа је искоришћавање службеног положаја од стране службеног лица, прекорачење границе службеног овлашћења или неизвршење своје службене дужности, да би се себи или другом прибавила каква корист или нанела каква штета, односно грубо повредило нечије право.

Под злоупотребом у смислу овог кривичног дела треба подразумевати противзаконито вршење права и дужности која проистичу из службеног положаја или овлашћења. Према томе, као акт злоупотребе треба подразумевати дело које је учињено злоупотребом службеног положаја, па се с обзиром на ово појављује као противправно⁹.

Радња дела може да *проузрокује прибављене себи или другOME какве користи, наношење другOME какве штете или тежу повреду права другог*. Радња кривичног дела може да се врши на три начина и то: **искоришћавањем службеног положаја или**

⁷ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

⁸ Ж. Јовановић, *Кривично право – посебан део*, Београд 1953, 265.преузето из М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996., 130.

⁹ М. Томановић, *Кривична дела корупције*, Београд, Култура 1990, 145-148; Б. Чејовић, *Кривично право у судској пракси - посебни део Београд*, Југословенски завод за продуктивност рада, 1986., 1054-1056. Б. Краус, Загреб, Приручник, РСУП СРХ, 159., преузето из М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд 1996., 138.

овлашћења, прекорачењем границе службеног овлашћења и невршењем службене дужности.¹⁰

Искоришћавање службеног положаја - Ова злоупотреба најчешће се може вршити у вези са тзв. дискреционим актима. Овде се ради о случајевима када службено лице има широка овлашћења да само цени целисходност једног акта и да на основу овакве оцене донесе конкретну одлуку (решење итд.). У свим овим случајевима ако се службено лице приликом оцене ове целисходности не руководи интересима службе, већ неким другим мотивима који су противни интересима службе, службено лице поступа противно закону и његов поступак је незаконит.

По себи се разуме да злоупотребу, искоришћавањем свог службеног положаја, може извршити и код доношења других а не само код доношења дискреционих аката. То је случај кад се врши повреда закона (у закону наведених услова за доношење једног акта) из одређених мотива супротних интересу службе, односно условима наведеним у закону.

Према томе, искоришћавање службеног положаја или овлашћења се појављује онда када службено лице предузме одређену делатност у оквиру свог овлашћења, али то чини да би тиме прибавио себи или другоме неку корист, да би другоме нанео какву штету или другоме грубо повредио одређено право.

Прекорачење границе службеног овлашћења¹¹ - постоји када службено лице врши службене радње које су ван његовог службеног овлашћења. Код овог случаја учинилац предузима службену радњу која је у надлежности другог службеног лица или врши службену радњу из оквира својих службених овлашћења без претходно прибављеног одобрења или сагласности другог службеног лица.

Кривично дело се састоји у доношењу акта из туђе, а не из своје надлежности. Према томе, акт је незаконит и са објективне стране, јер се очито вређа пропис који одређује надлежност и делокруг активности једног службеног лица.

Неизвршење службене дужности¹² - састоји се у непредузимању службених радњи које службена дужност налаже учиниоцу у интересу остварења службених

¹⁰ З. Стојановић, *Кривично право, посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014., 339.

¹¹ Ж. Јовановић: *Кривично право - посебни део*, Земун: ВШУП 1973, 286, М. Томановић: *Кривична дела корупције*, Београд, Култура, 1990. 153-156, М. Петровић и И. Симић, *Практична примена КЗ Р Србије*, Београд, Сл. лист „СФРЈ”, 314; Н. Срзентић, Ј. Лазаревић, Коментар КЗ СФРЈ, Београд, Савремена администрација, 1988., 570, Д. Р. Танацковић, *Кривично право - посебни део*, Београд: Сл. лист СФРЈ, 1985., 575, Ј. Лазаревић, *Кривично право-посебни део*, Београд, Савремена администрација, Београд 1983, 445, Ј. Ц. Таховић, *„Кривично право-посебни део*, Београд, Савремена администрација, 463, преузето из М. Јелачић., *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996., 138.

¹² Ж. Јовановић, 286, М. Петровић и И. Симић, 314, Н. Срзентић и Ј. Лазаревић, 570-571, Д. Р. Атанацковић, 576, Ј. Лазаревић, 445, Ј. Токовић, 463-465, М. Томановић, *Кривична дела корупције*, Београд, Култура 1990., 156-157. преузето из М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд 1996., 140,

задатака. Ово ће постојати када службено лице не доноси акт који је било дужно да донесе; када одбије да реши неки случај из своје надлежности; када одбије да изда уверење које грађанин тражи, и када службено лице формално извршава своју дужност.

Свако невршење службене дужности није кривично дело злоупотребе. Злоупотреба је само оно невршење своје дужности при чему извршилац не поштује у законском или другом пропису назначене услове чиме проузрокује једну од наведених последица прописаних у законском бићу овог кривичног дела.

Појавни облици дела

Појавни облици овог кривичног дела злоупотребе службеног положаја су многобројни, разноврсни и променљиви како у погледу форме испољавања, тако и у погледу само садржине одређеног појавног облика. Углавном су условљени одређеним **политичким, економским, социјалним и другим приликама** које владају код нас и у свету. Сличне карактеристике имају и одређени начини прикривања овог кривичног дела, имајући у виду чињеницу да се ово кривично дело у највећем броју случајева врши помоћу или уз пратњу *фалсификоване документације иза које се крију фиктивни, симуловани и други незаконити правни послови*. Ово кривично дело се најчешће појављује у пракси јер је једно од најбројнијих дела у структури откривених кривичних дела у задњих десет година. Злоупотреба службеног положаја, као вид корупције присутна је у свим областима привредног и друштвеног живота. Истовремено, мора се констатовати да је, због прикривености овог дела тј. вештине учиниоца да злоупотреби дају привид законитости, али и из других разлога „тамна бројка“ овог кривичног дела прилично изражена.

3.2.2. Примање и давање мита

а) Кривично дело примања мита¹³ (Кривични законик члан. 367.) по својој правној природи спада у права и општа кривична дела против службене дужности, јер има сва обележја службеног кривичног дела и у њему се исцрпљује, јер не садржи биће ни једног другог кривичног дела. Појављује се само у вези са вршењем службене или радне дужности и може да га изврши свако службено, односно одговорно лице у вршењу сваке службене, односно радне дужности.

¹³ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

Извршилац дела¹⁴ - Субјекти овог кривичног дела (у правној теорији познатог као пасивно подмићивање), могу бити службена и одговорна лица. Пасивно подмићивање је захтевање или примање поклона или какве друге користи и обећања од стране службеног или одговорног лица да изврши или не изврши неку службену радњу.

Радња дела - Радња извршења овог кривичног дела састоји се у захтевању поклона или какве друге користи, примању поклона или какве друге користи и у примању обећања поклона или какве друге користи. По гледишту које у теорији кривичног права преовлађује, објект кривичног дела је ненаплативост службе.¹⁵

б) **Код кривичних дела давања мита**¹⁶ (**Кривични законик** члан. 368.) постоје два основна облика давања мита и то: право **активно подмићивање** и **неправо активно подмићивање**. Право активно подмићивање врши лице које учини или обећа поклон или какву другу корист службеном или одговорном лицу да оно у кругу свог службеног овлашћења изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити. Службена радња чије се извршење очекује уз давање поклона незаконита је, и недозвољена, а давалац мита је свестан да чини поклон ради извршења незаконите радње.

Извршилац дела - и у једном и у другом случају извршилац кривичног дела је лице које службеном или одговорном лицу даје или обећава поклон или какву другу корист. Међутим, извршилац овог кривичног дела може бити и неко друго лице чија се улога састоји у посредовању при давању мита. Радња извршења посредника састоји се у довођењу у везу даваоца и примаоца мита, али исто тако она се може састојати и у утврђивању или прецизирању других услова подмићивања, као што то може бити случај у одређивању врсте поклона, (новац или покретна ствар) или висине имовинске користи или пак врсте какве друге користи која не мора бити увек имовинска.

Радња дела – Радња извршења овог облика представља посредовање при подмићивању службеног лица. Посредовање обухвата све радње којима се доводе у везу лице које даје мито и службено лице које прима мито. Ту се у ствари ради о радњама које

¹⁴ Јанко Таховић, *Кривично право - посебни део*, Београд, Савремена администрација, 1961., 454-455, 474-486; Д. Р. Атанацковић, *Кривично право - посебни део*, Београд: „Службени лист СФРЈ”, 1985., 571-574, 586-589; Љ. Лазаревић, *Кривично право - посебни део*, Београд, Савремена администрација, 1983., 466-471; Ж. Јовановић, *Кривично право - посебни део*, Земун: ВШУ, 1973., 303-307., преузето из М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996., стр. 173.

¹⁵ З. Стојановић, *Кривично право, посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014., 350.

¹⁶ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

по својој природи представљају радње саучесништва, али их закон проглашава радњом извршења.¹⁷

Појавни облици дела - Познавање појавних облика корупције из свих области друштвеног живота потребно је да би се сагледали услови који погодују таквом стању и благовремено предузимале мере, не само од стране државних органа, већ и других субјеката друштва, да се такве околности организовано и свесном акцијом отклоне.¹⁸ Међутим, то је само један од разлога. Други разлог је од посебног значаја за државне органе, односно органе који врше функцију откривања појаве која у кривично-правном смислу имају обележја корупције. Наиме, без познавања појавних облика и видова корупције који се мењају и прилагођавају степену развоја друштвено економских односа, државни органи не би били у могућности да се равноправно супротстављају таквим појавама, да откривају и обезбеђују доказе и прикупљају обавештења за појаве које се у кривично правном смислу сматрају кривичним делима, привредним преступима или прекршајима са обележјем корупције. Из тих и других разлога потребно је, не само познавати појавне облике корупције у свим областима друштвеног живота, већ и њихово систематско праћење, анализирање и извођење закључака и оцена за репресивно деловање органа, а још више за превентивно деловање друштвених снага.

Појава корупције и разноврсни облици подмићивања егзистирају мање - више у свим гранама привреде и скоро у свим областима привредног пословања.

Сектор промета робе је сектор привреде најугроженији бројним и веома разноврсним облицима корупције, а може се, са доста сигурности, тврдити да се у трговини, како унутрашњој тако и спољној налази жариште корупције.

Спољна трговина је такође област која је угрожена разноврсним видовима подмићивања, али због елемената иностраности случајеви подмићивања се јако тешко откривају, а још теже обезбеђују докази. При томе присутна је и чињеница да је систем трговине са западним земљама такав да инострани трговци дају купцима одређени проценат провизије који је тим већи уколико се ради о роби лошег квалитета. Неки наши представници при таквом систему пословања подлежу искушењу, па за лоше обављене послове примају провизију у страној валути или у вредним поклонима почев од плаћања свих трошкова боравка у иностранству до поклањања аутомобила.

¹⁷ З. Стојановић, *Кривично право, посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014., 353.

¹⁸ М. Ђошић, *Криминалистичка обрада кривичних дела примања и давања мита*, Београд: ССУП 1971., 27-68., А. Петровић, *Криминалистичка методика*, Земун: ВШУП, 1978., 435-438, Ј. Шипрага, *Методика откривања и доказивања кривичних дела*, Земун: ВШУП, 1988., 334-336, А. Петровић, *Основи криминологије привредног криминалитета*", Земун: ВШУП, 1988., 151-154., Д. Давидовић: *Савремени проблеми криминалитета и других друштвено негативних појава у привреди и заштита од њих*" - ЈРКК, бр. 4 (1982), 398.

Међутим, испољавају се веома разноврсни облици прикривања и легализовања савремене корупције. Веома је тешко набројати све ове савремене облике корупције.

Тако се остали **савремени облици корупције** прикривају најчешће:

- Фиктивним уговорима о делу;
- Фалсификованим путним рачунима;
- Фиктивним заснивањем радног односа;
- Одобравањем нереалних провизија;
- Издавањем гарантних писама;
- Ангажовањем одређених лица у својству спољних сарадника, стручних саветника или консултаната;
- Исплатом ауторских хонорара за „дела“ која нису написана;
- Фиктивним трошковима репрезентације и рекламе којима се прикрива давање скупочених поклона;
- „ангажовањем“ одређених лица у разне комисије и друга тела која се само ради тога образују;
- вршењем разноврсних бесплатних услуга или услуга уз симболичну накнаду;
- фиктивном дорадом робе код стране фирме;
- „продајом“ робе по цени која је знатно нижа од стварне и сл.

За покривање и легализовање подмићивања веома широко се последњих година користи рад по тзв. грађанскоправном основу или, како се уобичајено назива по основу „**уговора о делу**“. У веома великом броју случајева уговор о делу представља параван иза ког се прикривају не само разни облици подмићивања, већ и друга присвајања државне имовине.

3.2.3. Превара у служби

Кривично дело **превара у служби**¹⁹ (Кривични законик члан 363.) је право (чисто) и опште службено кривично дело. Наиме, ово дело је право кривично дело зато што има сва обележја службеног кривичног дела и зато што га може учинити само службено лице у вршењу службене дужности јер се може извршити у вршењу сваке службене дужности и од стране сваког службеног лица, што значи да је уперено против правилног

¹⁹ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

функционисања службе. Кривично дело има два законска облика и то: основни и тежи облик.

Основни облик постоји када службено лице при вршењу службе, у намери да себи или другоме прибави противправну имовинску корист, подношењем лажних обрачуна или на други начин доведе у заблуду овлашћено лице да изврши одређену незакониту исплату. Ово кривично дело по својој фактичкој природи у потпуности одговара кривичном делу преваре.

Извршилац дела - Кривично дело преваре у служби може учинити свако службено лице, или одговорно лице у друштвеном, односно државном предузећу. Дело се може извршити у вршењу ма које службе.

Радња дела - Радња кривичног дела је довођење у заблуду овлашћеног лица да оно изврши незакониту исплату.²⁰ Под тим се подразумева стварање погрешне представе о некој околности која је релевантна у погледу исплате. Начини на које се лице овлашћено за исплату доводи у заблуду нису релевантни за постојање овог кривичног дела, али су интересантни са криминалистичког аспекта. У закону је изричито наведено да се дело може извршити подношењем лажних обрачуна, што је, практично, најчешћи начин остварења незаконите исплате. Дело се може извршити и на друге начине, као што је нпр; сачињавање лажног уговора, пријављивање необављеног посла као да је обављен, ако службено лице подноси обрачун за дневнице и путне трошкове на име службеног пута који није ни обавило и сл. Међутим, то се може учинити и на други начин: на пример, службено лице поднесе лажне податке ради стицања права на одвојени живот и др. Битно је код овога да се државни орган, односно установа, доведе у заблуду.

Појавни облици дела - Појавни облици овог дела²¹ се ни у ком случају не могу одвојити од познатих облика злоупотребе службеног положаја јер је ово дело специјални облик злоупотребе (*lex specialis*), нити од фалсификовања службене исправе без које није могуће извршити превару у служби. Приликом криминалистичке обраде овог дела, односно учиниоца, мора се имати у виду кривичноправни аспект оваквог кривичног догађаја. Наиме, ради се о очигледном примеру привидног идеалног стицаја преваре у служби и фалсификовања службене исправе, у облику консумпције јер је фалсификовање службене исправе пролазан стадијум за кривично дело преваре у служби, као основно, и бива консумовано преваром у служби. (*Lex konsuments derogat legi consumptoe*).²²

²⁰ З. Стојановић, *Кривично право, посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014., 344.

²¹ А. Петровић, *Криминалистичка методика*, ВШУП, Земун, 1978., 410-411., Ј. Шипрага, *Методика доказивања кривичних дела*, ВШУП, Земун: 1988., 323-327., М. Бошковић, *Криминалистичка методика*, ВШУП Земун, 1991., 359-360.

²² М. Радовановић, *Кривично право - општи део*, Савремена администрација, Београд: 1966., 174.

3.2.4. Несавестан рад у служби

Кривично дело **несавестан рад у служби**²³ (Кривични законик члан 361.) је такво дело које по својој правној и физичкој природи припада групи кривичних дела против службене дужности из XXXIII главе КЗ Републике Србије.²⁴ Ово кривично дело је право и опште кривично дело против службене дужности. Право је зато што може бити извршено само од службених лица, јер је својство службеног лица код извршиоца конститутивно обележје овог дела. Опште је службено кривично дело, јер га службено лице може извршити у вршењу сваке службене дужности, а извршилац може бити свако службено лице.

Ово кривично дело је типичан пример и израз бирократске самовоље одређених службених лица, свих нивоа и положаја у државном и друштвеном апарату, када врше одређене атрибуте.

Извршилац дела и виност извршиоца²⁵ - Извршилац овог кривичног дела може бити службено лице у друштвеном органу или одговорно лице у друштвеном предузећу или другом друштвено-правном лицу које се бави привредном делатношћу. Кривично дело може бити учињено са умишљајем или из нехата, а то значи да несавестан рад у служби представља кривично дело само ако је службено или одговорно лице било свесно или је било дужно и могло бити свесно да услед његовог несавесног рада може наступити тежа повреда права другог или материјална штета.

Радња дела - Радња кривичног дела је према ставу 1. (основни облик), очигледно несавесно поступање у вршењу службе.²⁶ То може бити кршење закона, других прописа или општих аката, односно пропуштање дужног надзора. Закон, подзаконски пропис или други општи акти крше се кад службено лице у вршењу своје службене делатности поступа супротно наредби или забрани садржаним у одредбама ових прописа. Дело се може извршити како чињењем тако и нечињењем тј. пропуштањем одређене радње. За

²³ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

²⁴ Љ. Лазаревић, *Коментар КЗ СР Србије*, Београд, Савремена администрација, бр. 736-738, 1986. године. Према расположивим статистичким подацима у петогодишњем периоду од 1989. до 1993. године, у Републици Србији откривено је 1013 кривичних дела несавестан рад у служби што износи 1,62% од укупног броја откривених кривичних дела привредног криминалитета (62.597) и због овог кривичног дела пријављено је надлежним јавним тужилаштвима 1186 лица.

²⁵ М. Ђорђевић, *Практикум за кривично дело - посебни део*, Београд, Научна књига, 1970., 224-225., Д. Р. Атанацковић, *Кривично право - посебни део*, Београд, НИУ „Службени лист СРЈ”, 1984., 578, М. Петровић и И. Симић, *Практична примена КЗ Србије*, Београд, НИУ „Службени лист СРЈ”, 1988., 321., Б. Чејовић, *Кривично право у судској пракси - посебни део*, Београд, Југословенски завод за продуктивност рада, 1986., 1076.

постојање радње овог дела није од значаја да ли је учињена материјална или формална повреда закона или другог прописа донетог на основу одређеног закона, јер службено лице које пропушта да врши дужност надзора или какву другу дужност, односно обавезу, незаконито поступа. Да би службено лице било одговорно за ово кривично дело обавеза вршења надзора мора бити прописана законом, подзаконским или другим општим актом који је донесен на основу закона.

Појавни облици дела²⁷ - На пример несавестан рад у служби може бити:

- ако учинилац сачини током обављања своје службене дужности, у одређеном правном послу, непотпун уговор (о изградњи објекта, куповини или продаји и сл.), или непрецизно формулише одређене одредбе тог уговора на основу којих се никако или недовољно штите интереси државног органа, неконтролисано уђе у одређене обавезе или као одговорно лице, односно руководилац одређене службе површно или крајње немарно врши надзор над радом потчињених службених лица која непосредно склапају одређене послове у име и за рачун тог органа па из тог настаје одређена штета;
- Разноврсни облици несавесног рада јављају се у организовању процеса рада у државном органу у друштвеном предузећу и другој друштвеној организацији, која се не бави привредном делатношћу или при коришћењу, односно чувању државне имовине или старања о овој имовини. У вези са овим облицима несавесног рада набрајаћемо само неке:
- упропашћивање или оштећење средстава за рад (машине, алат и сл.),
- оштећење покретних ствари или робе или израда тих предмета са недозвољеним процентом шкарта,
- непрописно, односно алкаво чување поверених ствари (робе и сл.) у магацинима и другим просторијама при чему долази до крађе, квара, кала, растура и других облика оштећења изнад прописаних норматива чиме се проузрокује већа материјална штета,
- кад се у одсуству дужног надзора и савесног односа према државној имовини у процесу рада, непрописно и крајње нерационално одвија потрошња репро и другог материјала. Вршење овог дела на овакав начин поприма често размере правог расипништва што најчешће олакшава одређеним лицима у државном

²⁶ З. Стојановић, *Кривично право, посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014., 341.

²⁷ М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд 1996., 301,

органу или ван њега вршење других кривичних дела (злоупотребе службеног положаја, крађе и сл.).

- Често због несавесног рада одговорног лица долази до нетачног и незаконитог евидентирања пословних промена, што има за последицу материјалну штету за државу или грађане који остварују одређено право у одређеном поступку или грубу повреду одређених права правних и других лица. Овакве неправилности су на пример: непрецизност, недоследност, спорост у раду, одређени превиди, и сл. који имају за последицу да омогућују другим лицима вршење одређених кривичних дела која често остају неоткривена или њихов учинилац. Овакве неправилности најчешће имају за непосредну последицу неевидентирање пословних и других промена у књиговодству, нетачно књижење тј. нетачно приказивање кретања или обима одређене пословне промене.
- Несавестан рад у служби се манифестује и приликом вођења и чувања одређених службених евиденција, израде одређених службених исправа, књига, списка, управних и других аката које одређени орган доноси у поступку. Није редак случај да се у одређеној државној или другој јавној установи, толико бирократизују односи да долази до потпуног нерада у вођењу и евидентирању службених послова. Овакви бирократски односи добијају свој конкретан израз у губљењу комплетног предмета (списа и сл.), или архивске и друге грађе од изузетне вредности за националне и државне интересе (музејима, научним и другим просветним институцијама, државним заводима и сл.). Овакав вид несавесног рада у служби могућ је у поступку наплате одређених јавних прихода (пореских, увозних и других дажбина, путарине и др.).
- Несавестан рад у служби може да се (нарочито код благајника или других рачунополагача), испољи у очигледној неуредности, односно грубом занемаривању сопствених дужности кроз: неиспостављање или неевидентирање уплата или исплата, издавање полуприватних (провизорних), уместо прописаних признаница, недозвољену употребу образаца сличних прописаним, неисписивање прописаног броја примерака уплатница, нетачно приказивање наплаћених, односно исплаћених износа новца или обима исплата и сл.
- Чести су случајеви несавесног рада одређених државних органа и организација који су надлежни или им је законом поверена функција одређене контроле или надзора над разним видовима државне и привредне делатности правних и физичких лица. Овде се мисли, пре свега, на лоше организовану (аљкаву, нестручну и сл.), контролу (инспектора, надзорника и сл.), при вршењу

одређеног надзора (нпр. санитарни, управни, девизни, или др.). Овакав вид несавесног рада могу да чине и одговорна лица у појединим јавним предузећима којима су поверени одређени јавни послови као што су: водопривредна, железничка, транспортна, ПТТ предузећа, предузећа која врше контролу квалитета и квантитета одређених производа на основу овлашћења добијених од државе и друга слична предузећа.

3.2.5. Одавање службене тајне

Дело **одавање службене тајне**²⁸ (Кривични законик члан 369.) се састоји у неовлашћеном саопштењу, предаји или у чињењу доступним на други начин другом лицу података који представљају службену тајну или у прибављању таквих података у намери предаје непозваном лицу.²⁹

Елементи кривичног дела - Објект заштите код овог кривичног дела је службена дужност, њено законито, ефикасно и квалитетно обављање. Објект напада је службена тајна. То су подаци или документа који су законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донетој на основу закона проглашени службеном тајном и чије би одавање проузроковало или би могло да проузрокује штетне последице за службу.³⁰ Но, законик је одредио да се као службена тајна не сматрају они подаци или документа који су управљени на тешке повреде основних права човека или на угрожавање уставног уређења и безбедности Србије као и подаци или документа који за циљ имају прикривање учињеног кривичног дела за које се по закону може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна.

Радња извршења се састоји из више алтернативно предвиђених делатности³¹:

- а) саопштење,
- б) предаја,
- в) чињење доступним на други начин и
- г) прибављање у намери предаје.

²⁸ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

²⁹ В. Ђурђић, Д. Јовашевић, *Кривично право*, Посебни део, оп. цит. стр. 302-303. преузето из Ж. Ђурић, Д. Јовашевић, М. Ракић, *Корупција, изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд, 2007., 407.,

³⁰ З. Стојановић, О. Перић, *Кривично право*, Посебни део, оп. цит. стр. 350-351. преузето из Ж. Ђурић, Д. Јовашевић, М. Ракић, *Корупција, изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд 2007., 408.

³¹ З. Стојановић, *Кривично право, посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014., 355.

За постојање дела је битно да се ова радња предузима неовлашћено, дакле противно правилима одређене службе.³²

Саопштавање је непосредно или посредно, усменим или писменим путем упознавање другог, непозваног лица са садржином података или докумената који представљају службену тајну без њихове физичке, фактичке предаје.

Предаја је давање непозваном лицу у државину предмета који садрже податке који су проглашени службеном тајном.

Чињење доступним другом података или докумената на други начин је радња омогућавања или олакшавања, стварање услова или претпоставки другом лицу да се само, лично, непосредно или посредно, упозна са садржином оваквих докумената. Овде се ради о помагању као облику саучесништва које је предвиђено као самостална радња извршења.

3.3. Динамика извршених кривичних дела корупције

Наведени извори статистичких података о структури и динамици службених кривичних дела и њиховом учешћу у стопи укупног броја извршених кривичних дела јесу званични статистички подаци којима располаже Републички завод за статистику (чији подаци могу да се узму као репрезентативни у посматрању кретања кривичних дела који су предмет наше анализе).

Табела 1 - Однос службених кривичних дела у структури укупно извршених кривичних дела на подручју Окружног суда у Београду

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
кдзсп	20	8	6	16	27	25	31	41	26
кдзсп %	2.63	1.42	0.97	2.30	3.04	1.83	1.7	1.57	1.83
кдп	20	4	7	6	13	3	3	6	9
кдп %	2.63	0.71	1.13	0.86	1.46	0.22	0.16	0.23	0.63
кдпм	10	8	9	12	22	17	8	6	6
кдпм %	1.31	1.42	1.45	1.72	2.48	1.25	0.44	0.23	0.42
кддм	1	1	0	0	0	1	2	2	3
кддм %	0.13	0.17	0	0	0	0.07	0.11	0.07	0.21
укупно КД	760	564	618	695	887	1363	1825	2606	2423

НАПОМЕНА: КД ЗСП - кривично дело злоупотребе службеног положаја,; КДП - кривично дело проневере; КДПМ - кривично дело примања мита; КДДМ - кривично дело давања мита. Ово су службена кривична дела за која се води редовна судска статистика о структури, динамици и казненој политици у склопу Годишњих извештаја Окружног суда у Београду.

³² М. Радовановић, М. Ћорђевић, *Кривично право*, Посебни део, оп. цит. 376-377.преузето из Ж. Ђурић, Д. Јовашевић, М. Ракић, *Корупција, изазов демократије*, Институт за политичке студије, Београд, 2007., 408,

У литератури се као сектори и институције који су највише угрожене корупцијом посебно сматрају (Табела 2)³³:

Табела 2 – Индекси заступљености корупције по институцијама

Политичке странке	4,0
Парламент и законодавство	3,7
Полиција	3,6
Правосуђе	3,6
Приходи од пореза	3,4
Приватни сектор	3,4
Царина	3,3
Медији	3,3
Здравство	3,3
Образовање	3,1
Јавне услуге	3,0
НВО	2,8
Верске заједнице	2,7

Индекс 1 - 2 без корупције, 5 - екстремно корумпирање. (Извор Transparency International Global, Corruption Barometer 2004.)

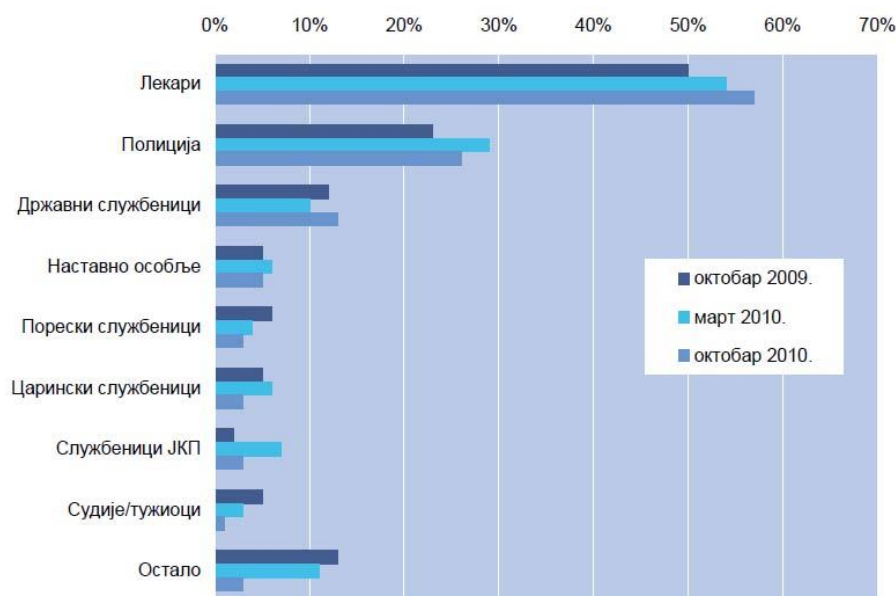
Према анкетама *UNDPa*, које је спровео *TNS Medium Gallup Group* у октобру 2009, марту 2010. и у октобру 2010, испоставило се да је број грађана који су директно плаћали мито остао прилично стабилан у референтним периодима: у октобру 2009. 15% испитаника признало је да је платило мито у току три месеца која су претходила анкетама, у марту 2010. признало их је 16%, а у октобру 13%.

Слика 1. показује да се мито највише даје лекарима (57% од укупног броја датог мита), затим полицајцима (26%) и државним службеницима (13%).³⁴

³³ Ж. Ђурић, Д. Јовашевић, М. Ракић, *Корупција, изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд 2007., 78.

³⁴ Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Корупција у Србији*, искуство грађана, Беч, 2011, 13

Слика 1 - Проценат лица која су платила мито одређеним врстама службеника, Србија;
октобар 2009, март 2010, октобар 2010.

Извор: UNDP и TNS Medium Gallup, Serbia Corruption Benchmarking Survey, Октобар 2010

На основу искуства грађана који су мито дали најмање једном у току 12 месеци пре спровођења Анкете, од државних службеника који су примили највише мита у Србији лекари су најбројнији (55% грађана са скоријим искуством са корупцијом дало је мито лекарима), затим **полицајци** (39%), медицинске сестре (26%) и службеници катастра (16%) (слика 2). Остали државни службеници примају мањи проценат мита: од службеника за социјалну заштиту (1%), до општинских службеника (10%).³⁵

Слика 2 - Процентуална расподела даваоца мита који су подмитили одређене врсте државних службеника, Србија (2010)

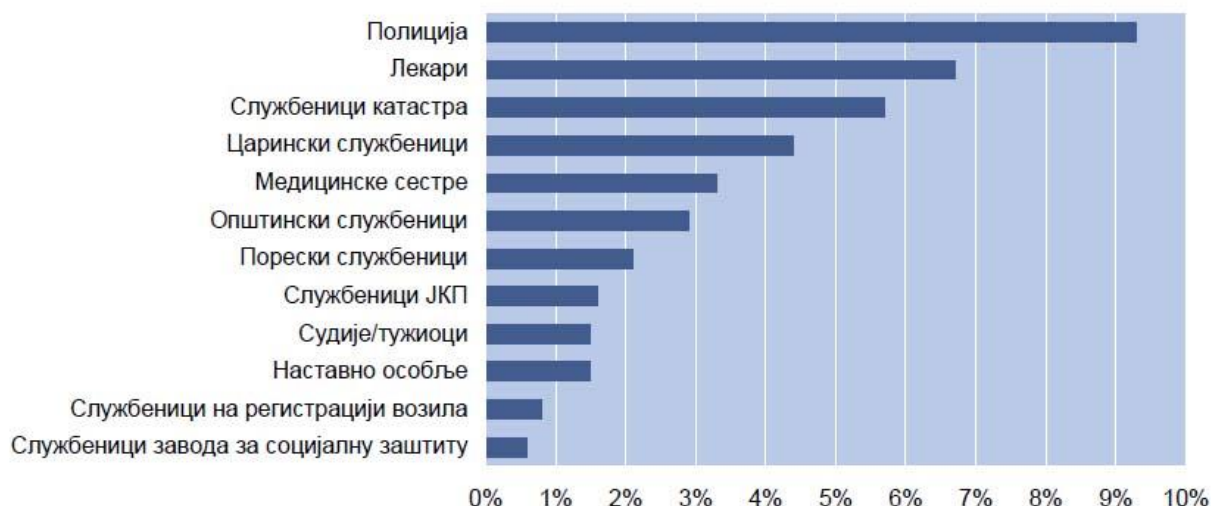

Напомена: Збир је већи од 100% јер су даваоци мита можда дали мито више него једном државном службенику у току 12 месеци пре спровођења Анкете.

³⁵ Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Корупција у Србији*, искуство грађана, Беч, 2011, 25

Слика 3. показује стопе распрострањености корупције, које су израчунате као проценат људи који су **платили мито одређеној врсти државних службеника** у односу на оне који су **имали контакте са истом врстом државних службеника**.³⁶

Слика 3 - Распрострањеност корупције код одређених врста државних службеника који су примили мито, Србија (2010)

Напомена: Распрострањеност корупције израчунава се као број пунолетних грађана (од 18 до 64 година старости) који су државном службенику дали новац, поклон или учинили противуслугу најмање једном у току 12 месеци који су претходили Анкети, и као проценат пунолетних грађана који су најмање једном били у контакту са државним службеником у истом периоду. На графикану, распрострањеност корупције израчуната је посебно за сваку врсту државних службеника.

Овај индикатор показује да су највише просечне стопе распрострањености корупције забележене код **полицајаца** (9%), лекара (7%) и катастарских службеника (6%). Такође, примећује се релативно висока вредност код царинских службеника (4%), што указује да и они траже мито са одређеном учесталošћу од грађана са којима су у контакту.

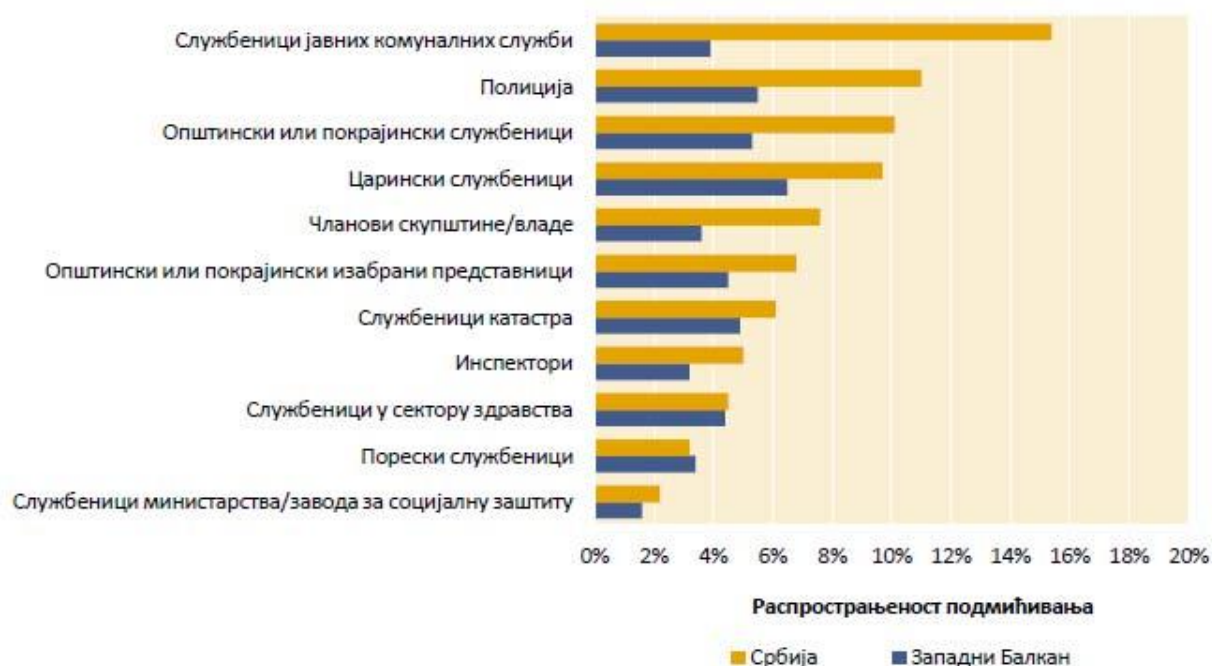
Код царинских, општинских или покрајинских службеника и **полицајаца** стопе распрострањености су такође преко 9%, док су оне код других службеника који су наведени на слици 4 између 2,2% и 7,6%.³⁷

Стопе распрострањености мита која су у Србији пословни субјекти платили већем броју различитих типова државних/јавних службеника изнад су мита која су плаћена истом типу службеника у региону Западног Балкана у целини, посебно код службеника јавних комуналних служби (15,4% према 3,9%) и **полицајаца** (11% према 5,5%).

³⁶ Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Корупција у Србији*, искуство грађана, Веч, 2011, 26

³⁷ Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Пословање, корупција и криминал у Србији, Утицај корупције и осталих кривичних радњи на пословно окружење*, Беч, 2013., 29

Слика 4 - Распрострањеност подмиђивања одабраних државних/јавних службеника од стране пословних субјеката, Србија и регион Западног Балкана (2012)

Када представници пословних субјеката сматрају да корупција представља препреку за пословање, они често имају у виду одређене типове државних/јавних службеника (или специфичне административне процедуре) код којих корупција може да се сретне чешће него код других. То су углавном државни/јавни службеници на локалном нивоу са којима пословни субјекти остварују честе интеракције или службеници који се често помињу у медијима у вези са корупцијом. У Србији, готово једна петина (18,6%) представника пословних субјеката сматра да до плаћања мита општинским или покрајинским службеницима долази веома често или прилично често у пословним субјектима као што су њихови, а скоро исто толико њих мисли да ово важи и за царинске службенике (16,8%), **полицајце** (16,7%) и службенике јавних комуналних служби (14,7%, слика 5).³⁸

Слика 5 - Проценат представника пословних субјеката који сматрају да до плаћања мита одабраним државним/јавним службеницима долази веома често или прилично често у пословним субјектима попут њихових, Србија (2012)

Оно што се може да закључити из свих ових анализа је да је корупција у Србији веома заступљена у многим областима и односима са државним/јавним службеницима, а да **корупција у полицији** заузима значајно место и веома висок проценат заступљености и да је уз корупцију у медицини најзаступљенија.

³⁸ Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Пословање, корупција и криминал у Србији, Утицај корупције и осталих кривичних радњи на пословно окружење*, Беч, 2013., 44

4. БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

4.1. Место и улога појединих субјеката у спречавању корупције

Спречавање корупције претпоставља рационално планирање мера које ће се у одређеном тренутку предузети. То зависи од врсте корупције и њених појавних облика, од објеката на које су криминалне радње управљене, од распрострањености криминалних активности, од врсте извршилаца кривичних дела и етиологије корупције и других околности.³⁹

4.1.1. Органи управе

Органи управе, као извршни органи власти, имају веома одговорне задатке и то како у спровођењу утврђене политике, извршавању закона и других аката које доносе надлежне скупштине, тако и у сагледавању стања у одређеним областима, иницирању, предлагању и предузимању адекватних мера и активности за ефикасно и успешно сузбијање појава незаконитости и свих облика корупције. Они су непосредно одговорни за стање у области за коју су образовани. Законодавац их је обавезао и да пријављују кривична дела за која су сазнали вршећи своју надлежност.

4.1.2. Органи унутрашњих послова

Органи унутрашњих послова су, у односу на друге, специфичан део органа државне управе. Као такви, они су у читавом поратном периоду посматрано у целини, имали изузетно значајну улогу у заштити економске основице нашег друштва која је, као што је познато, предмет напада, разних несавесних, штеточинских, шпекулантских и других, криминалу склоних, појединаца и група. Они и данас имају задатак да штите друштвена добра и вредности, права и интересе грађана и друштвене заједнице у целини. Њихов основни задатак је спречавање и откривање кривичних дела и њихових учинилаца и, с тим у вези, обезбеђење трагова и предмета који могу послужити као доказ у поступку.

Два су основна облика (правца) деловања органа унутрашњих послова на овом подручју - **превенција и репресија**.

Да би превентивна делатност била успешна, она мора бити стална (не једнократна и кампањска), планска, смишљена, ослоњена на савремена научна сазнања о појави и

³⁹ М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996., 311.

човековој личности и усмерена пре свега, у правцу елиминисања објективних и субјективних непосредних чинилаца корупције.

Полиција

У законодавствима појединих држава, ради обављања управних послова, образују се министарства и посебне организације са одређеним делокругом рада. Свакако, најзначајније је **Министарство унутрашњих послова** које обавља послове државне управе који се односе на: заштиту живота, личне и имовинске безбедности грађана, спречавање и откривање кривичних дела и проналажење и хватање учинилаца кривичних дела и њихово привођење надлежним органима; одржавање јавног реда и мира; обезбеђивање зборова и других окупљања грађана; обезбеђивање одређених личности и објеката, укључујући и страна дипломатска и конзуларна представништва на територији једне државе; безбедност, регулисање и контролу саобраћаја на путевима; безбедност државне границе и контролу преласка границе и кретања и боравка у граничном појасу; боравак странаца; промет и превоз оружја, муниције, експлозивних и одређених других опасних материја; заштиту од пожара; држављанство; јединствени матични број грађана; личне карте; путне исправе; међународну помоћ и друге облике међународне сарадње у области унутрашњих послова; обучавање кадрова; управно решавање у другостепеном поступку по основу прописа о избеглицама, као и друге послове одређене законом.⁴⁰

Безбедносно-информативна агенција

Основна делатност безбедносно-информативних агенција је заштита безбедности, затим откривање и спречавање свих делатности које су усмерене на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка, истраживање, прикупљање, обрада и процена безбедносно-обавештајних података, као и сазнања која су од значаја за безбедност и информисање надлежних органа и тела. У надлежности БИА спада и предузимање одређених мера на сузбијању организованог и транснационалног организованог криминалитета. Сама организација и делатност БИА уређени су Законом о Безбедносно-информативној агенцији. Припадници БИА распоређени су у посебне организационе јединице, а њихова надлежност је да откривају, прате, спречавају и сузбијају делатности организација и лица усмерених на вршење организованог криминала, унутрашњег и међународног тероризма и најтежих кривичних дела усмерених против човечности и безбедности и против Уставом утврђеног поретка и безбедности.

⁴⁰ Н. Теофиловић, Р. Куљача, *Лице и наличје политичке корупције*, Београд, 2008., 105.

Приликом супротстављања организованом и транснационалном организованом криминалитету, као и при реализацији других задатака који су у њеној надлежности, припадници БИА примењују овлашћења која су утврђена законом. Припадници БИА су такође овлашћени да од државних органа, правних и физичких лица траже и добију обавештења, податке и потребну стручну помоћ која им је потребна за утврђивање и разјашњавање чињеница у вези са обављањем послова из њихове надлежности. Такође, законским прописима предвиђен је изузетак и одступање од начела неповредивости тајности писама и других средстава општења.

4.1.3. Инспекцијске службе

Инспекцијске службе су стручне службе у оквиру органа управе, чији је основни задатак спречавање појава незаконитости. Као специјализоване службе за остваривање управног надзора који врше органи државне управе, оне имају своје специфичности у односу на друге органе управе. Те специфичности се изражавају не само у посебним овлашћењима да предузимају одговарајуће управне мере и радње, већ и у непосредном остваривању инспекцијске контроле, начину рада и међусобним односима инспекција.⁴¹

Инспекцијске службе су веома значајан чинилац друштва за јачање законитости и одговорности, за обезбеђење функционисања и развоја нашег привредног система, па разуме се, и за спречавање корупције.

4.1.4. Органи правосуђа

Судови су битни органи у реализацији криминалне политике на плану превенције корупције. Они то чине пресуђењем и изрицањем кривичних санкција и тако утичу на остваривање индивидуалне и генералне превенције применом репресивних мера у кривичном поступку, а касније преко институција за извршење кривичних санкција извесно време изолују учиниоце ове криминалне делатности, чиме дају значајан допринос ефикаснијем сузбијању овог вида криминалитета. Зато је од великог значаја казнена политика судова и њен утицај на превенцију криминалитета у оквиру савремене криминалне политике. У склопу делатности судова на сузбијању ове појаве значајна је примена Кривичног права и Кривичног процесног права пред изазовом корупције. Судови су, па и други органи правосуђа, важни субјекти на плану примене средстава и метода криминалне политике друштва, као научне и практичне делатности.⁴²

⁴¹ М. Трифуновић, *Основни елементи превенције криминалитета*, Земун: ВШУП, 1985., 96-103. преузето из М. Јелачић, *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996., 312.,

⁴² Н. Теофиловић, Р. Куљача, *Лице и наличје политичке корупције*, Београд, 2008., 108.

Као самостални органи државне власти, органи правосуђа (судови, тужилаштва и др.) имају посебно место и улогу у спречавању привредног криминалитета уопште, а нарочито у време „плиме криминалног понашања и када откажу, или недовољно функционишу други превентивни механизми антикриминалне праксе“. Брзим репресивним деловањем и, с тим у вези, изрицањем одговарајуће санкције, односно санкције која ће вршење ових деликата учинити „нерентабилним“ остварују се снажни ефекти и то не само на плану ресоцијалне, односно специјалне превенције, него и на плану тзв. генералне превенције према потенцијалним учиниоцима кривичних дела корупције.

Опште је позната чињеница, да носиоци правосудних функција (судија, тужиоци) у остваривању својих функција, у свим подручјима судовања (кривично, грађанско, привредни преступи, парнични поступак итд.) и у бројним контактима са грађанима, долазе до бројних сазнања, запажања и података и то не само о девијантним појавама и чиниоцима који их омогућавају, већ и о настојањима појединаца да изигравањем прописа и сл. легализују незаконито стицање имовине, избегну друштвене обавезе. Исто тако, они долазе и до података о непотпуним или недореченим нормативним актима, као и другим сазнањима релевантним за предузимање одговарајућих мера ради спречавања друштвено-негативних појава и корупције.

На овај начин, правосудни органи излазе из својих ужих функција примене правних норми и своје стручно знање и искуство укључујући у ширу друштвену активност на отклањању непосредних објективних и субјективних чинилаца корупције и ефикаснијој заштити одређених вредности.

4.1.5. Други државни органи⁴³

1. Царински органи поред обављања основних послова (царинског надзора, царинења робе, девизне валутне контроле у међународном путничком и граничном промету са иностранством, контроле робе чији је увоз, односно извоз посебно регулисан, предузимања одређених мера на спречавању и откривању кривичних дела, привредних преступа и царинских прекршаја), имају значајну улогу при спречавању и откривању кривичних дела корупције и транснационалног организованог криминалитета, посебно у области спољно-трговинског промета и девизног пословања (фалсификовање новца, кријумчарења, недозвољене трговине робом, услугама и девизама).

2. Пореска полиција представља посебну организациону јединицу пореске управе у чијој су надлежности послови на откривању и пријављивању пореских кривичних дела. Она је у могућности да открије многе видове корупције и криминалне делатности из

домена организованог криминалитета. Деловањем овог органа могу се открити и други видови кривичних дела злоупотребе и фалсификата непосредно везаних за корупцију и добити и друга сазнања о криминалним делатностима појединаца, организација и одређеним криминалним везама тих субјеката са појединим лицима из државних и политичких структура.

3. Органи инспекције имају одређена овлашћења у спречавању и откривању кривичних дела корупције и организованог криминалитета. Међу значајним инспекцијским органима треба издвојити девизни инспекторат који врши девизну контролу платног промета са иностранством, затим тржишну инспекцију која може да дође до сазнања о недозвољеној трговини, монополистичком понашању појединих правних лица, а такође, у склопу тога да открије и поједина кривична дела из домена организоване криминалне делатности.

За откривање појединих врста организоване криминалне делатности одређени значај имају и Инспекторат за заштиту животне средине, водопривредна и санитарна инспекција, поједини институти, хидрометеоролошки заводи и капетаније.

4.1.6. Остали друштвени чиниоци

Успешније спречавање разноврсних облика привредног криминалитета претпоставља и захтева непосредно и одговорно ангажовање на овим питањима и осталих друштвених чинилаца, као што су: образовно-васпитне и научне установе, друштвене организације, средства масовне комуникације и др.

4.1.6.1. Образовно-васпитне институције

Опште је позната чињеница, да савремена школа, као васпитно-образовна институција, може да одигра значајну улогу и то не само у односу на образовање и подизање опште културе, већ и на формирање и јачање свести и формирање личности која је спремна да непрестано развија и брани вредности и тековине нашег друштва. Од свих облика криминалитета уопште, а у склопу је активности да ствара ефикасан отпор младе личности према корупцији.

4.1.6.2. Научне установе и институције

За организовање друштвене акције и успешно спречавање корупције, веома је значајно дубље познавање не само феноменолошких, него и етиолошких и других

⁴³ Н. Теофиловић, Р. Куљача, *Лице и наличје политичке корупције*, Београд, 2008., 109.

карактеристика корупције, посебно објективних и субјективних узрока и услова њеног јављања у датом времену и простору. Таква сазнања је нужно остварити не само на нивоу глобалног друштва, него и на нивоу основних друштвено-политичких, па и месних заједница. Једино тако се може, квалификовано и комплексно, учествовати у програмирању одговарајућег система мера и акција у решавању проблема. У овоме веома важну улогу имају научне установе и институције.

4.1.6.3. Средства масовне комуникације

У процесу развијања свести грађана и јавног мњења, активирања и позитивног усмеравања друштвеног фактора у борби против корупције, значајна улога припада и средствима масовне комуникације, као што су - штампа, радио, телевизија и др. Ова средства имају ванредну информативну и васпитно-образовну вредност и веома су моћни чиниоци утицаја на човека, односно широке слојеве народа. Она шире видеокруг људског сазнања, буде интересовање и могу преко одређених садржаја да развијају и негују друштвену свест о штетности и разорној моћи корупције.

Остваривање овакве улоге средстава јавног информисања, поред њиховог већег ангажовања и на овим питањима, претпоставља бољу, и тешњу сарадњу са одговарајућим органима и службама, благовремено и објективно информисање јавности како о привредном криминалитету као појави у датој средини, тако и о појединим случајевима корупције, о последицама, узроцима и носиоцима таквог понашања, као и правцима превентивног деловања. Такво информисање је претпоставка за позитивно формирање друштвеног мњења у овој области.

Разуме се, да се при томе морају избегавати сензиционалистички ефекти, уношење субјективизма, непроверене информације и др., што може довести до негативног ефекта у јавности. Уместо сензиционалистичког ефекта, који понекад и подстичу на криминална понашања, више места и простора треба давати садржајима који ће побуђивати, „развијати“ и неговати интелектуалне, радне, културне, и моралне ставове код грађана који популаришу разне мере и акције које ће изазивати њихово активно укључивање у борбу против корупције.

4.2. Методе борбе против корупције у Републици Србији и њене перспективе

И наша се држава придружила бројним савременим правним системима које воде организовану, систематску и координирану акцију друштвених и државних органа и

организација на свим нивома у правцу супростављања корупцији и појединим њеним облицима испољавања.

Прва Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији („Службени гласник РС”, број 109/05), усвојена је 2005. године, а Акциони план 2006. године. Из извештаја Агенције за борбу против корупције о спровођењу Стратегије из 2005. године за 2012. годину, произлази да су у највећој мери остварени циљеви у области установљавања правног и институционалног оквира за превенцију и сузбијање корупције, спречавања сукоба интереса у јавном сектору, укључивања у регионалну и међународну борбу против корупције, као и успостављања етичких стандарда и транспарентног финансирања политичких странака.⁴⁴

Општи циљ Стратегије је да се корупција, као препрека економском, социјалном и демократском развоју Републике Србије, у највећој могућој мери отклони.

Области приоритетног деловања су утврђене на основу квалитативне и квантитативне анализе индикатора о трендовима, обиму, појавним облицима и другим питањима везаним за корупцију у Републици Србији.

Наиме друга „**Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013-2018 године**” коју је Народна скупштина Републике Србије усвојила 01.07.2013. године утврдила је систем мера, средстава и поступака различитих субјеката ове превентивне активности. Ту се у првом реду истичу мере које су предложене одређеним областима друштвеног живота и то за одређене субјекте у области:

- Политичке активности
- Јавне финансије
- Приватизација и јавно-приватно партнерство
- Правосуђе
- Полиција
- Просторно планирање и изградња
- Здравство
- Образовање и спорт
- Медији

Национална стратегија за борбу против корупције има за циљ да уобличи и препоручи мере које ће у кратком, средњем и дугом року допринети сузбијању корупције. Корупција се јавља тамо где постоје: **а) могућност и б) интерес.**

⁴⁴ Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013-2018 године, донета 01.07.2013 године, („Службени гласник РС”, број 57/2013).

Донета Стратегија у Републици Србији обухвата следећа **три кључна елемента**:

1. ефикасну примену антикорупцијских прописа;
2. превенцију, која подразумева отклањање могућности за корупцију и
3. Спровођење и надзор над спровођењем стратегије

4.2.1. Агенција за борбу против корупције

Закон о Агенцији за борбу против корупције из 2008. године уређује оснивање, правни положај, надлежност, организација и начин рада Агенције за борбу против корупције, правила у вези са спречавањем сукоба интереса при вршењу јавних функција и пријављивањем имовине лица која врше јавне функције, поступак и одлучивање у случају повреде овог закона, увођење планова интегритета, као и друга питања од значаја за рад Агенције.

Доношење овог законског текста свакако представља позитиван помак за сваку демократску државу, па тиме и за Републику Србију, у настојањима да се системом ефикасних мера и поступака предупреди и сузбије корупција, односно њени поједини облици и форме испољавања. Међутим, оно што изазива сумњу у настојање државе да се стварно и озбиљно ухвати у коштац са корупцијом као опасном криминогеном појавом, опасним друштвеним злом и сметњом за потпуно успостављање ефикасне правне државе и владавине права јесте свакако чињеница да је примена овог закона одложена за 2010. годину.

Надлежност Агенције је одређена у члану 5. овог закона. Тако Агенција⁴⁵ надзире спровођење *Националне стратегије за борбу против корупције, Акционог плана за примену Националне стратегије за борбу против корупције и секторских акционих планова*;

- покреће поступак и изриче мере због повреде овог закона;
- решава о сукобу интереса;
- обавља послове у складу са законом којим је уређено финансирање политичких странака;
- даје мишљења и упутства за спровођење овог закона;
- даје иницијативе за измену и доношење прописа у области борбе против корупције;
- даје мишљења у вези са применом Стратегије, Акционог плана и секторских акционих планова;

- прати и обавља послове који се односе на организовање координације рада државних органа у борби против корупције;
- води регистар функционера;
- води регистар имовине и прихода функционера;
- пружа стручну помоћ у области борбе против корупције;
- сарађује са другим државним органима у припреми прописа у области борбе против корупције;
- даје смернице за израду планова интегритета у јавном и приватном сектору;
- уводи и спроводи програме обуке о корупцији, у складу са овим законом;
- води посебне евиденције у складу са овим законом;
- поступа по представкама правних и физичких лица;
- организује истраживања, прати и анализира статистичке и друге податке о стању корупције;
- у сарадњи са надлежним државним органима прати међународну сарадњу у области борбе против корупције;
- обавља и друге послове одређене законом.

⁴⁵ Закон о агенцији за борбу против корупције, (Сл. гласник РС бр. 97/2008 и 53/2010, 66/11-УС и 67/13-УС).

5. КОРУПЦИЈА У ПОЛИЦИЈИ

5.1. Методе, врсте и облици корупције у полицији

У највећој мери дефиниција корупције у полицији почива на истицању два кључна елемента: **(1) кршењу правних норми злоупотребом службених овлашћења; (2) личној добити која се тим путем стиче.**⁴⁶

Веома је тешко дефинисати корупцију у полицији јер је повезана са осталим облицима незаконитог рада полицијског службеника. Шира дефиниција корупције у полицији подразумева непоштену, неправилну, неморалну и криминалну активност полицијског службеника, односно понашање које одступа од основних друштвених норми

Корупција у полицији је акција или пропуст (односно обећање акције или пропуста) полицијског службеника или групе полицијских службеника, у раду чија је главна карактеристика злоупотреба службеног положаја ради стицања личне користи. Основни чиниоци сваке коруптивне активности су: (1) акција; (2) намерни пропуст; (3) супротно задатом задатку; (4) споразум између полицијског службеника и лица које нуди корист за узвраћену услугу; (5) тренутак плаћања; (6) утврђивање потенцијалне користи.

Корупција у полицији је и директна злоупотреба службеног положаја кроз размену услуга са осталим лицима, самостално или у вези са запосленима у организационој јединици. На основу чина размене услуга полицијски службеник делује за одређеног спољног или унутрашњег актера ради личне користи која не мора нужно да буде новчана. Најзад, корупција у полицији је и кршење принципа владавине права.

Корупција у полицији је дефинисана и као забрањена радња која укључује злоупотребу службене дужности полицајца ради стицања стварне или очекиване материјалне награде или добити.

Постоје **осам група коруптивних метода у полицији**: (1) под „**корупцијом ауторитета**“ подразумевају се случајеви прихватања дарова и услуга мање вредности (бесплатно пиће или храна по ресторанима, бесплатне карте за утакмице или друге приредбе) и прихватање других бесплатних услуга мање вредности и значаја; (2) „**примање мита**“ је типична појава корупције када се прихвата поклон или услуга ради обављања или не обављања одређене радње из делокруга својих службених овлашћења; (3) „**опортунизам**“ се односи на случајеве када полицајац узима новац или неку другу корист од ухапшених лица или грађана одговорних за неки саобраћајни прекршај са места

злочина; (4) „**изнуђивање**“ је када полицијски службеник прихвати мито за непроцесуирање након извршеног кривичног дела или спречавање лишавања неког лица слободе; (5) „**заштита незаконитих активности**“ су ситуације када је омогућена полицијска заштита онима који су вршиоци неких незаконитих радњи; (6) „**намештање**“ је када полицијски службеник онемогући спровођење истраге кроз намеран губитак доказа ради личне користи; (7) „**директно вршење кривичних дела**“ је када су полицајци извршиоци кривичних дела; (8) „**унутрашња корупција**“ односи се на ситуације када полицајци плаћају једни другима за услуге као што су унапређење, добијање слободних дана или повољних смена за рад.

Према Бановићу⁴⁷ то још спадају још:

- **Фаворизовање** – не сматра се опасним
 - циљ: помоћ члану породице, пријатељу, некој познатој или утицајној личности, колеги, политичару да избегну санкционисање
 - корист: најчешће није материјална или није директно материјална - може бити лична, групна или организациона (зависи ко се фаворизује)
 - учесталост – утисак дозвољености – стварање свести о широким границама дискреције полицајаца
 - постаје део полицијске организационе културе - прихватљиво већини полицајаца
- **плаћање** за брже добијање легалних или илегалних, дозвола, одобрења, потврда, личних, путних и других докумената (посебан вид фаворизовања)
 - интеракција са окружењем или
 - међусобна итеракција полицајаца - добијање радних задатака који нуде већу шансу за коруптивне приходе
- **успостављање односа са криминалним групама** - трајна заштита од кривичног гоњења уз унапред договорену материјалну надокнаду
 - криминалне делатности које се обављају континуирано и доносе трајан и висок профит - кријумчарења и трговине дрогом, људима и другим високопрофитабилним производима, нелегално коцкање, проституција
- **Коруптивна размена полицијских ресурса и овлашћења за материјалну корист** - услуге обезбеђења
 - ради заштите легалних пословних интереса (обезбеђење пословних објеката, чување и превоз новца и робе, заштита личности)

⁴⁶ С. Ђорђевић, *Шта је познато о корупцији у полицији*, www.bezbednost.org, 01.02.2014., 2.

⁴⁷ Б. Бановић, *Корупција у полицији, Појам, облици, мере, спречавања и сузбијања, презентација предавања*.

- обезбеђење криминалних послова, објеката у којима се врши криминална делатност, криминалног плена, или личности криминалаца - логистичка помоћ криминалцима
- омогућавање појединцима или криминалним групама да делују на незаконитом тржишту, спречавајући остале потенцијалне учеснике (конкуренцију) - продаја “права на монопол” на црном тржишту - тешко открити - личи на редовне полицијске задатке

5.2. Узроци коруптивних активности у полицији

Постоје две основне групе узрока појаве коруптивних активности у полицији. **Структурално-функционални узроци** се односе на услове на раду полицијских службеника, као и на унутрашњу организацију рада. **Културолошки узроци** су прихваћене вредности полицијских службеника, као и однос према традицији у раду органа за спровођење закона.⁴⁸

Склоност индивидуе ка корупцији није статична категорија, већ променљива јер постоји могућност да се промени због утицаја околине или искуства полицијског службеника. Због тога је важно обратити пажњу у процесу запошљавања на прошлост кандидата. Склоност ка корупцији је процена трошкова и користи полицијског службеника од коруптивне активности, али и анализа ризика. На ту процену утиче перцепција полицијског службеника и ауторитет надређеног, последице од дисциплинске одговорности, као и стање у правосуђу и његова ефикасност. Посебно је важна улога надређеног у сузбијању и превенцији корупције јер његово понашање може да служи као пример. Није довољно да је његово понашање само у оквирима моралних стандарда већ мора да прати и организационе стандарде управљања. Политичко, социјално и економско окружење је највероватније кључни чинилац за предузимање коруптивних активности.

Табела 3 - Индикатори за утврђивање узрока коруптивних активности у полицији

Индивидуални узроци	Организациони узроци	Спољни узроци
- Склоност ка коруптивним активностима - Процена трошкова и користи - Анализа ризика	- Бирокупатска организациона структура у полицијској служби - Управљање - Људски и материјални ресурси - Законска уређеност и јасност мера за сузбијање корупције - Процес запошљавања - Обука полицијских службеника - Подршка у раду од колега и полицијских удружења - Ефикасност система унутрашње контроле	- Изгледи за коруптивну активност - Оцена јавног мњења о корупцији у полицији - Постојање корупције у правосуђу - Спољни начини контроле полиције - Политичко, економско и социјално стање

5.3. Последице корупције у полицији

Једна од главних последица корупције у полицији је појава полицијских службеника одређеног карактера који руше углед полицијске службе. Чувена Кнапова комисија из 1972. године поделила је полицијске службенике активне у коруптивним радњама у две категорије. „**Биљоједи**“ (eng. 7 grass eater) су пасивнији и сами не траже прилику за корупцију, али кад им се она понуди они не одбијају. Овакви полицијски службеници су много бројнији и обично отежавају проналажење случајева корупције јер поштују кодекс „ћутања“ и стварају „плави зид“, и тиме прећутно прихватају стање корумпираности у полицији. „**Месоједи**“ (енг. meat eater) су много агресивнији јер свесно и активно стварају прилике да им се корупција понуди. Поред тога, коруптивне активности у којима су „месоједи“ укључени теже је открити.

Полиција у корупцији искривљује рад полицијских службеника, унапређује **поштовање кодекса „ћутања“**, као и отпор ка принципима одговорног рада, и најзад поткопава легитимност полиције, али и извршне власти која је задужена за контролу и надзор полиције. Легитимитет полиције произилази из принципа да је полиција сервис грађана заснован на пружању једнаке услуге свим грађанима.

⁴⁸ С. Ђорђевић, *Шта је познато о корупцији у полицији*, www.bezbednost.org, 01.02.2014., 4.

Коруптивна активност у полицији у сталном порасту. Један од разлога за такво стање је ниво прихватљивости коруптивних метода код полицијских службеника који је значајно порастао у протеклим годинама. Поред тога, корупција у полицији је тешко уочљив проблем и за његово откривање је потребно **пријављивање од грађана или колега полицијских службеника**, а ни једни нити други не желе да признају укљученост у коруптивну праксу. Сви механизми контроле полиције су реактивни и истраге углавном пронађу само највидљивије облике. Превентивни механизми недостају и истраге се тичу индивидуалних случајева, док организовану коруптивну активност је тешко разоткрити.

5.4. Како променити приступ истраживању корупције у полицији

Због напретка у практиковању коруптивних активности у полицији неопходно је променити приступ истраживања са индивидуалног на организационо утврђивање узрока и последица корупције, али и укључити у анализу и спољашње и унутрашње факторе злоупотребе полицијских овлашћења.

Коруптивну активност у полицији потребно је посматрати у контексту утврђивања савременог приступа интегритету који подразумева анализу чиниоца који објашњавају зашто полицијски службеници злоупотребљавају своја овлашћења и због чега се укључују у такве активности.

Циљ је утврђивање система раног упозоравања који се заснива на следећим принципима: (1) полицијске службе су одговорне за услуге које пружају; (2) полицијске службе су одговорне за законитост својих акција; (3) полицијске службе врше промоцију интегритета код индивидуе кроз уређивања одговорности због прекорачења овлашћења, али и организације због немоћи да обезбеди и унапреди услове за рад; (4) полицијске службе раде на изградњи полицијског интегритета и минимализације кодекса ћутања.

5.5. Методе истраживања корупције у полицији

Корупција у полицији се истражује на три начина: (1) истраживањем јавног мњења; (2) појединачном и упоредном анализом пракси превенције и сузбијања корупције у полицији; (3) научна истраживања. Иако се у тексту обрађује трећи метод истраживања корупције, потребно је указати на садржину прва два метода.⁴⁹

⁴⁹ С. Ђорђевић, *Шта је познато о корупцији у полицији*, www.bezbednost.org, 01.02.2014., стр. 1. У 86 држава света полиција је идентификована као најкорумпиранија, и то после политичких партија, државних службеника, народних посланика и судија.

Истраживањем јавног мњења утврђују се трендови перцепције грађана о феномену корупције у полицији и углавном су таква истраживања повезана са оним који утврђују **степен поверења грађана у полицију**. Истраживањем јавног мњења испитују се ставови грађана о корупцији у полицији ради мерења учесталости и искустава са овим феноменом.

5.5.1. Контроле корупције у полицији

Према Бановићу постоје следеће контроле корупције у полицији⁵⁰:

- **Проактивна интерна контрола**
 - компликованија, дуготрајнија, тешко мерљива и често без видљивих резултата
 - заснива се на обавештајним подацима и информацијама, које се прикупљају и обрађују у тзв. предпољу коруптивне активности
 - темељна контрола ризичних полицијских активности у самој пракси (на терену)
 - **тестови интегритета**
 - организационе јединице интерне контроле или спољне антикорупцијске агенције
 - циљани (усмерени ка појединцима за које постоји сумња да су корумпирани) и
 - случајни (усмерени према било ком, случајно изабраном, полицајцу)
 - симулирању коруптивне ситуације, стварање искушења за полицајца, како би се утврдило његово поступање - да ли ће злоупотребити овлашћења и примити понуђену корист, односно да ли ће пријавити њено нуђење
- **Реактивна интерна контрола**
 - криминалистичка обрада, прикупљање и обезбеђење доказа (класичне и специјалне истражне технике), процесуирање и кажњавање носилаца корупције
 - сведочење инсајдера из полицијске организације - незаменљив доказ – отпор – претње, притисци, уцене колега и руководиоца
- **ефикасност сваке стратегије за смањивање корупције у полицији зависи од подршке окружења, како унутрашњег (радног), тако и спољног (политичког) – “политичка воља”**

- **унутрашње окружење** - нерасположено за обелодањивање корупције – не покреће само процес спречавања и сузбијања - „**Тамо где је корупција широко раширена, релативно мало може да се промени у одсуству скандала**”
- став – то је појединачни инцидент - организација је „чиста“
- притисак јавности - долази до реформе полицијске организације и увођења и изградње нових механизма против корупције
- **политичко окружење** - прикривено или отворено, врши одлучујући утицај на именовање највиших полицијских руководиоца и њихову каријеру, и на одређивање приоритета у полицијском раду
- корумпирано политичко окружење генерише корупцију само по себи, али и мултипликује дејство осталих фактора
- чак и реформе покренуте после обелодањених скандала, имале су тренутни или краткотрајни ефекат
- промењено политичко окружење (чак и на локалном нивоу) - искрено опредељено за сузбијање корупције - одлучујући импулс увођењу нове антикоруптивне праксе
- промена интегритета локалног политичког окружења - прекид главне везе између политичке и полицијске корупције

Закон о полицији, Законик о кривичном поступку⁵¹, Кривични законик⁵² и други позитивно правни прописи, различитих каталога права и дужности полицијских службеника у сузбијању корупције; предвиђају следеће начине у борби против корупције:

- **Оперативне механизме** - оперативно-тактичке и истражне мере и радње које предузимају полицијски службеници, а које су експлицитно наведене у изворима права.
- **Процедуралне поступке** - иницирање притужбеног поступка због сумње у законитост и правилност поступања запослених у МУП-у приликом обављања послова. Представке грађана се могу иницирати у вези свеукупног понашања запослених односно на начин понашања и ван посла, што опет може да буде битан извор информација о склоностим запосленог, начину понашања, кругу лица са којима се дружи нарочито ако су из криминогене средине,

⁵⁰ Б. Бановић, *Корупција у полицији*, Појам, облици, мере, спречавања и сузбијања, презентација предавања.

⁵¹ Законик о кривичном поступку ("Службени гласник РС" бр. 72/2011., 101/2011, 121/2012., 32/2013., 45/2013 и 55/2014.)

копатибилност прихода и начина живота тј. трошкова. Поред Закона овај аспект контроле рада полиције додатно је уређен Правилником о поступку решавања притужби, Инструкцијом о примени правила притужбеног поступка и др.

Сходно **Закону о полицији**⁵³ а у вези устројства министарстава предвиђеног Законом о државној управи и Законом о министарствима, у МУП-у РС формиран је **Сектор унутрашње контроле полиције** (у даљем тексту СУК).⁵⁴ По начелима надлежног министарства, СУК је намењен за непристрасну, неполитичку, професионалну и законску борбу против криминалитета и других инкриминисаних делатности запослених у самом МУП-у. Нормативно уређење начина функционисања, надлежности и права припадника СУК-а детерминисани су Законом о полицији у чл. 171. - 179. Поред формално-правног приступа посматрања рада ове организационе јединице, потребно је указати и на друге околности. СУК има своју структуру сходно систематизацији радних места у МУП-у при чему већину запослених чине полицијски службеници са највишим звањима. Хијерархијски је подређена Кабинету министра што предвиђа, с позитивне стране, независност од Дирекције полиције, док са друге стране искључује могућност потупног предузимања мера и акција према запосленима у Кабинету - што уме представљати широк делокруг активности МУП-а али и личне конекције људи из Кабинета. Приликом пријема у СУК предвиђено је обавезно дугогодишње радно искуство. Овај сектор МУП-а има одвојене просторије, квалитетна средства за рад и добру технику (и за прислушкивање).

Изнете саставне компоненте функционално надлежне организационе јединице за сузбијање корупције унутар МУП-а, неспорно утичу на претпоставку великог броја решених кривичних дела са елементима корупције. Посматрајући статистичке вредности, СУК заиста представља највећи и најбитнији фактор у сузбијању корупције у МУП-у, односно највећи број тих кривичних дела расветлили су припадници ове формацијске јединице. Међутим, како статистика може одударати од реалности потребно је рећи да су због укупног броја пријављених кривичних дела и тамне бројке корупцијских кривичних дела, објективни резултати СУК-а на том полицијско правном пољу мали.

Како смо већ истакли корупција није иманентна само за економски сиромашне државе, али је свакако повољније тло за појаву, развој и усавршавање свих облика корупцијских кривичних дела. У Републици Србији до експанзије инкриминисаних радњи са елементима корупције, дошло је 1993. године изузетним падом животног стандарда

⁵² Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)

⁵³ Закон о полицији (Сл. гласник РС бр 11/2005, 63/2009 и 92/2011)

свих грађана па и полиције као последица санкција, (само) изолације, ратног окружења. На жалост друштва овај негативни тренд бива општеприхваћен од већег броја државних представника различитог дијапазона надлежности, па услед недостатка или незаинтересованости и неспремоности полиције, јавних тужилаштава и судова за озбиљнијом контролом и санкционисаношћу извршилаца ових кривичних дела, корупција је у свом обиму преживела. Корупција се у овом тренутку негативно манифестује кроз појавне облике који прате новонастали технички и технолошки развој као и нормативно уређење цивилизације, али у основи представља импровизацију и прилагођавање постулатима корупције у друштвеним односима у екумени која се рефлектује и у Србији. За потребе овог рада представљамо само једну од могућих подела извора тј. облика корупције у МУП-у.

- **Крупна корупција** - јавне набавке. Ову корупцију је тешко открити и контролисати имајући у виду законска решења која предвиђају да органи безбедности могу вршити и привилеговане (тајне) набавке које су ван транспарентности. Као изговор се узимају да део опреме има поверљив карактер и спречава криминално настројене грађане да знају чиме полиција располаже, као и компаративни метод на који се у Србији стално позива јесте да и друге државе имају привилеговане набавке па зашто онда да их немамо и ми. Међутим и фенотип корупције у јавним набавкама неспорно је мултиплексан и посматран кроз призму симбиозе умишљаја као облика виности и крајњег ефекта - прибављање противправне имовинске користи, представља ширу лепену модула извршења.
- **Средња корупција** - може се подвести под корупцију руководиоца оперативног нивоа. Наиме, организовање рација у поједним клубовима док у другима истог радног профила никада; обилазак објеката који се евидентира кроз редовне радне обавезе из Налога за извршење службеног задатка под изговором угрожености и криминогених фактора; контрола појединих превозника док се друга пропуштају; ухапшење предузетника којима се касније не доказује кривица, а неповратно им се наруши кредибилитет као поузданих пословних партнера у даљем предузетничком раду и сл.; представљају перфидан аспект корупције јер се привидно приказује жеља за борбом против овог вида криминала а *de facto* се угрожава безбедност грађана, врше се

⁵⁴ Полицијски синдикат Србије, *Искусствено мишљење о корупцији у МУП-у Владе Републике Србије*, Београд, 2012., 5

кривична дела корупције и маргинализују се професионализам и законитост као основна начела у раду полиције.

- **Ситна корупција** - најизраженија јер је у директном контакту са широком групом грађана. Најчешће се односи на опраштање прекршаја од стране саобраћајне и граничне полиције; узурпацију професионалне моћи на управним пословима која се испољава кроз заказивање термина за израду личних докумената преко реда, израда предмета по приоритетима и сл.

МУП, на срећу, има кадрова који су препознали овај проблем и имају личне снаге за борбу против корупције. Својом агилношћу успели су да усмере активности МУП-а углавном преко оперативно линијских тј. функционално надлежних служби, ка конкретним решењима на сузбијању корупције.

Поједина законска решења (норме) су измењене тако да чине добар аспект превенције у сузбијању корупције. Као пример наводимо промењен Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима којим је сада предвиђено да за учињене прекршаје из области саобраћаја, више нема мандатних казни на лицу места већ се уплаћује на рачун. Наравно да ова мера избегавања контакта полицијских службеника са „живим“ новцем неће у потпуности спречити корупцију али даје нормативне смернице саобраћајним полицијацима и грађанима како се поступа у конкретној ситуацији што је опет много лакше надзирати и санкционисати од стране надлежних државних органа.

Техничка решења су свакако помогла јер полицијски службеници увек имају страх од непознатог у овом случају технике и латентно су неповерљиви према старешинама да их неко увек снима или прислушкује. Под моделом смањења корупције уз примену технике посматрамо уградњу камера у службена возила као и на граничним прелазима; заказивање времена за издавање личних докумената на управним пословима врши се преко интернета и сл.

Едукација најширег броја запослених у МУП-у, почевши од школе односно курса за полицајце, даје ефекте само ако је перманентна и одговара простору и времену одржавања. Велику улогу у превенцији примарне инкриминизације полицијских службеника игра и позитивна селекција кандидата за пријем у МУП.

Медијске активности у контексту јаног обележавања, стигматизовања полицијских службеника који су извршили кривично дело корупције, дале су одређене резултате у руралним срединама и мањим градовима. С друге стране грађани добијају веће поверење у рад полиције на сузбијању корупције па су слободнији да пријављују ову врсту кривичних дела. Такође, грађани имају прилику да се упознају са процедурама рада

полиције па нека одступања од протокола могу представљати индикативно понашање полицијских службеника у погледу корупције.

МУП је у последње 2 године интензивирао сарадњу са синдикатима, чији ефекат је свакако смањење корупције.⁵⁵ Како? Посебни *Колективни уговор за полицијске службенике (ПКУ)* је позитивно правни акт који се може посматрати са више аспеката: класичног радно правног, с позиције утицаја на организацију и начин функционисања рада МУП-а, компарације рада полиције и других државних и недржавних органа и сл. Међутим, ПКУ је и валидни акт који утиче на смањење корупције запослених у МУП-у јер полицијски службеници неће или ће у сваком случају мање ризиковати да изврше кривично дело и изгубе службу, с обзиром да су им се повећала примања добијањем накнаде за све нередовности у раду, боље је нормативно заштићен, прецизиране су поједине до сада спорне околности из радног односа и сл. Поред ПКУ, активношћу синдиката измењен је Закон о полицији којом приликом је избачен члан 168. који је дерогирао смисао Устава у погледу обавезног поштовања презумпције невиности. Пре измена и допуна Закона о полицији, полицијски службеници су добијали прекид радног односа због самог постојања основане сумње да су извршили кривично дело које се гони по службеној дужности, а сада таква могућност постоји тек након правоснажне пресуде. Међутим, у овом случају посебно је значајно напоменути да овај институт није примењиван *erga omnes* већ на основу дискреционог права и ако је норма била императивног, а не факултативног карактера. Управо овај правни момент је отварао могућност манипулацији и упливу корупције. Претходно реченом треба додати и *социјални дијалог, рад на сузбијању мобинга, дискриминације* и сл. који увек могу имати негативне импликације ако се не поштују.

5.6. Методе за сузбијање корупције у полицији

У намери стављања акцента на превентивно поступање наводе се одређени практични примери могућих превентивних активности у спречавању и борби против корупције у полицији⁵⁶:

- У циљу постизања највиших стандарда и спречавања корупције јасно дефинисати контролне механизме за употребу техничких средстава у раду полиције са могућношћу меморисања свих активности полицијских службеника

⁵⁵ Полицијски синдикат Србије, *Искусствено мишљење о корупцији у МУП-у Владе Републике Србије*, Београд, 2012, 9.

⁵⁶ Г. Лујић, *Институционално сузбијање корупције у полицији*, Интернационална асоцијација криминалиста, 04.02.2014. годне www.iak-bl.com/images/zbornik/2009/7.pdf

(службена возила, уређаји за контролу брзине возила у саобраћају, апарати и средстава за утврђивање алкохолисаности возача итд).

- Дефинисање конкретних мера и активности у циљу спречавања корупције у редовима полицијске администрације (аудио-видео документовање просторија за рад са странкама).
- Коришћење опреме за аудио документовање свих пријава полицији запримљених путем телефона.
- Аудио документовање радио комуникације полицијских службеника.
- Просторно позиционирање полицијских службеника током извршавања редовних послова и задатака.
- Коришћење информатичких могућности у писменој кореспонденцији унутар полиције.
- Ротација особља, службеника у секторима или областима за које се утврди да су подложни корупцији.
- Користити информатичка достигнућа примењива у обављању полицијских послова која су корисна у борби против интерне корупције (аутоматизовани и контролисани приступи просторијама са видео надзорима и сл.).

У континуитету је потребно допуњавати правну регулативу којима би се спречио било који вид корупције у полицији. Донети модерне реформске законе који снажно помажу у борби против корупције (**Закон о прекршајима** "Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 116/2008 и 111/2009. и друге законе).

Једном речју, антикорупцијско деловање треба бити усмерено на спречавање настанка корупције, односно превенцију уместо кажњавања након корупције (репресије).

Обезбедити оперативну усмереност полицијских службеника, а пре свега, из **Јединице за професионалне стандарде (за БиХ)** за прикупљање информација које индицирају на одређене незаконите радње из области корупције. Јачање тимова за криминалистичке анализе путем селекције и едукације адекватног броја аналитичара на криминалистичким обавештајним пословима. Сваки случај корупције мора одмах да буде документован и прослеђен Јединици за професионалне стандарде, како би све неопходне радње биле обављене за време смене и руководиоци су одговорни за предузимање свих неопходних корака како би се одмах пронашли сведоци и материјални докази, пре него што исти постану недоступни. У свим случајевима када против службеника постоји основана сумња за корупцију, осумњичени службеник(ци) ће бити одмах суспендован (и) као део процеса истраге. У свим случајевима суспензије, предметни службеник(ци) ће

бити размотрен(и) за премештај на друге дужности. У свим случајевима доследно провести законске поступке утврђивања одговорности полицијских службеника због коруптивног деловања. Успостављање посебног тела на државном нивоу за борбу против корупције и успостављање ефикасног система на државном нивоу за прикупљање података и вођење кривичних статистика из области корупције. Успостављање мешовитих оперативних тимова агенција за провођење закона, ради поступања по заједничким плановима и акцијама. Континуирано вршити анализу истраживачког рада у отвореним истрагама из предметне области кроз коју обезбедити иницијативан и ажуран истраживачки однос и примену највиших истраживачких стандарда и оперативних домета у прикупљању доказа у конкретним истрагама чиме се директно повећава ефикасност властитих капацитета у истраживању корупције. Континуирано проводити унутрашње ревизије, инспекције и контролне делатности рада полицијских послова. Остварити перманентну сарадњу са високообразованим институцијама из области техничких дисциплина у циљу праћења тренда развоја техничких могућности за доказивање и откривање кривичних дела из области корупције. Као претпоставку за ефикасан рад за прикупљање доказа извршити припреме кроз које овладати применом техничких средстава која су на располагању за реализацију посебних истражних радњи. Поред свих претходно наведених активности кроз редовне активности анализирати, истраживати и планирати примену проактивних мера за откривање корупције у Полицији.

5.7. Анализа примера из праксе

5.7.1. Анализа резултата рада сектора унутрашње контроле и одељења за контролу законитости у раду ПУ за град Београд

1. Сектор унутрашње контроле полиције⁵⁷ је самостална организациона јединица Министарства унутрашњих послова Републике Србије, која сходно одредбама Закона о полицији (новембар 2005. године), врши контролу законитости рада полиције, нарочито у погледу поштовања и заштите људских права при извршењу полицијских задатака и примени полицијских овлашћења. Сектором унутрашње контроле полиције руководи начелник Сектора који је уједно и помоћник министра унутрашњих послова а поставља га

⁵⁷ Сектор унутрашње контроле полиције, постојао је раније као Служба генералног инспектора (СГИ) некадашњег Ресора јавне безбедности Министарства унутрашњих послова Републике Србије. СГИ је основана 12. марта 2001. године, доношењем Правилника о раду Службе генералног инспектора РЈБ, али је процес стварног конституисања Службе започео након именовања првог генералног инспектора у јуну 2003. године. Оснивање Службе Генералног инспектора РЈБ био је један од приоритетних задатака у оквиру

Влада Републике Србије, на основу Закона о државним службеницима и претходно спроведеном јавном конкурс, на период од 5 година. Начелник Сектора за свој рад одговара министру унутрашњих послова и подноси му редовне и периодичне извештаје о раду Сектора унутрашње контроле полиције.⁵⁸

Сектор посебну пажњу поклања поштовању међународних конвенција које је ратификовала наша земља а односе се на област људских права (Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Основни принципи УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Европски кодекс полицијске етике и других међународних аката која се односе на полицију), домаћих закона и подзаконских аката (**Закон о полицији** и др.) али и **Кодекса полицијске етике** који је донела Влада Републике Србије и других усвојених стандарда професионалног поступања полицијских службеника.

Током 2007. године Сектор унутрашње контроле полиције је поднео укупно 122 кривичне пријаве и 12 допуна кривичних пријава.⁵⁹

Кривичне пријаве су поднете против укупно 239 лица, и то против 159 полицијских службеника и против 80 грађана.

Кривичним пријавама су обухваћена 282 кривична дела, међу којима су најбројније злоупотребе службеног положаја (76 дела), фалсификовања службених исправа (40 дела), примања мита (36 дела), фалсификовања исправа (31 дело), преваре (19 дела) и др.

У 2008. години Сектор је поднео 174 кривичне пријаве и 10 допуна кривичних пријава. Пораст броја поднетих кривичних пријава је праћен порастом броја пријављених лица и порастом броја пријављених кривичних дела.

Надлежним јавним тужилаштвима су поднете кривичне пријаве против 282 лица (211 полицијских службеника и 71 лица која нису у радном односу у МУП).

Кривичним пријавама су обухваћена 293 кривична дела, међу којима су најбројније злоупотребе службеног положаја - 54 дела; преваре у служби - 48 дела и фалсификовања исправа ~ 46 дела.

У 2009. години, надлежним јавним тужилаштвима Сектор је поднео 195 кривичних пријава и 9 допуна кривичних пријава, што је за 12 % више у односу на претходну годину.

Програма реформе Министарства унутрашњих послова Републике Србије у којем је функција контроле и надзора у раду полиције, дефинисана као једна од кључних области рада овог Министарства.

⁵⁸ Г. Милинковић, *Специјалне истраживачке методе у откривању и доказивању примања мита и злоупотребе службеног положаја полицијских службеника*, Криминалистичко-полицијска академија, Специјалистички рад, Београд, 2013. године, 62.

⁵⁹ Г. Милинковић, *Специјалне истраживачке методе у откривању и доказивању примања мита и злоупотребе службеног положаја полицијских службеника*, Криминалистичко-полицијска академија, Специјалистички рад, Београд, 2013. године, 62-63.

Кривичним пријавама које је поднео Сектор обухваћено је 290 лица, од којих су 148 полицијски службеници.

У 2009. години је кривичним пријавама Сектора обухваћено 328 кривичних дела, од којих су најбројнија фалсификовања исправе - 95, злоупотребе службеног положаја - 82 и примања мита - 28.

У 2010. години Сектор је поднео 111 кривичних пријава и 10 допуна кривичних пријава. Надлежним јавним тужилаштвима су поднете кривичне пријаве против укупно 185 лица - 139 полицијских службеника и 46 грађана.

Кривичним пријавама које је Сектор поднео 2010.године, обухваћена су 222 кривична дела. Најбројнија кривична дела су злоупотребе службеног положаја - 57 дела; неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога - 33 дела; омогућавање уживања опојних дрога - 24 дела; фалсификовање исправа - 19 дела; примање мита - 18 дела; фалсификовање службених исправа - 13 дела, превара - 10 дела и превара у служби - 9 дела и др.

У 2011. години Сектор је поднео 124 кривичне пријаве и 10 допуна кривичних пријава. Надлежним јавним тужилаштвима су поднете кривичне пријаве против укупно 200 лица, од којих је 129 полицијских службеника.

Кривичним пријавама Сектора обухваћена су 372 кривична дела. Најбројнија кривична дела су злоупотребе службеног положаја - 226 дела. Број осталих кривичних дела је знатно мањи: фалсификовање исправа - 35 дела; примање мита - 27 дела; навођење на оверавање неистинитог садржаја - 17 дела; фалсификовање службене исправе - 9 дела; трговина утицајем - 8 дела; превара - 6 дела; давање мита - 6 дела; злостављање и мучење - 4 дела и др.

2. Одељење за контролу законитости у раду ПУ за град Београд основано је 1996. године и организациона је јединица ПУ за град Београд. Ово Одељење у организационом смислу припада Бироу начелника ПУ за град Београд и за свој рад искључиво одговара начелнику Полицијске управе за град Београд. Основни задаци Одељења су праћење и контрола законитости рада организационих јединица, линија рада и полицијских службеника ПУ за град Београд у примени законских прописа и полицијских овлашћења и поштовању људских права приликом обављања послова и радних задатака, превентивно деловање, едукација полицијских службеника, репресивно деловање (дисциплинска одговорност-саслушање радника, обрада предлога за покретање дисциплинских поступака, односно доношење закључака о покретању дисциплинских поступака и пружање помоћи дисциплинским старешинама), подношење кривичних пријава против полицијских службеника за које постоје основи сумње да су извршили

кривична дела за које се гони по службеној дужности у сарадњи са надлежним јавним тужилаштвима, линијама рада и организационим јединицама МУП-а РС, поступање по захтевима за прикупљање потребних обавештења достављених од стране јавних тужилаштава као и поступање по замолницама и захтевима других органа, поступање по представкама и притужбама грађана самостално и у сарадњи са линијама рада и организационим јединицама ПУ за град Београд и МУП-а РС, сагласно Закону о полицији и Правилнику о поступку решавања притужби, изјашњења по тужбеним захтевима, правна мишљења, сугестије и предлози начелнику ПУ за град Београд и линијама рада, поступање по захтевима за достављање информација сагласно Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, поступање по захтевима достављеним од стране Заштитника грађана, пружање правне, техничке и друге помоћи Комисији за решавање притужби МУП-а Републике Србије, сачињавање посебних извештаја, информација и др. по налозима начелника ПУ за град Београд, МУП-а РС и др. органа и обављање осталих послова и задатака по налозима начелника ПУ за град Београд у складу са законским прописима.

Полицијски службеници Одељења за контролу законитости у раду, ПУ за град Београд, у 2010. години поднели су 1 (једну) кривичну пријаву против једног полицијског службеника ПУ за град Београд због постојања основане сумње да је извршио кривично дело примање мита из члана 367. Кривичног законика и 5 (пет) кривичних пријава против пет полицијских службеника ПУ за град Београд због постојања основане сумње да су извршили кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359. Кривичног законика. Полицијски службеници Одељења за контролу законитости у раду су у 2010. години такође поднели и 3 (три) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела изнуде из члана 214. Кривичног законика, 3 (три) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела злостављање и мучење из члана 137. Кривичног законика, 3 (три) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела насилничко понашање из члана 344. Кривичног законика, 2 (две) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела тешка телесна повреда из члана 121. Кривичног законика, 2 (две) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела изазивање опште опасности из члана 278. Кривичног законика, и по 1 (једну) кривичну пријаву због извршених кривичних дела угрожавање сигурности из члана 138., фалсификовање службене исправе из члана 357., фалсификовање исправе из члана 355., лака телесна повреда из члана 122. ст. 2. и недозвољено држање оружја и експлозивних материја из члана 348. Кривичног законика.

Полицијски службеници Одељења за контролу законитости у раду, ПУ за град Београд, у 2011. години поднели су 5 (пет) кривичних пријава против пет полицијских

службеника ПУ за град Београд због постојања основане сумње да су извршили кривично дело примање мита из члана 367. Кривичног законика. Полицијски службеници Одељења за контролу законитости у раду су у 2011. години такође поднели и 2 (две) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела изнуде из члана 214. Кривичног законика, 3 (три) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела злостављање и мучење из члана 137. Кривичног законика, 3 (три) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела насилничко понашање из члана 344. Кривичног законика, 2 (две) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела угрожавање сигурности из члана 138. Кривичног законика и по 1 (једну) кривичну пријаву због извршених кривичних дела одавање службене тајне из члана 369., навођење на оверавање неистинитог садржаја из члана 358., фалсификовање службене исправе из члана 357. и несавестан рад у служби из члана 361. Кривичног законика.

Полицијски службеници Одељења за контролу законитости у раду, ПУ за град Београд, у 2012. години поднели су 2 (две) кривичне пријаве против седам полицијских службеника ПУ за град Београд због постојања основане сумње да су извршили кривично дело примање мита из члана 367. Кривичног законика и 1 (једну) кривичну пријаву против једног полицијског службеника ПУ за град Београд због постојања основане сумње да је извршио кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359. Кривичног законика. Полицијски службеници Одељења за контролу законитости у раду су у 2012. години такође поднели и 5 (пет) кривичних пријава због извршеног кривичног дела злостављање и мучење из члана 137. Кривичног законика, 4 (четири) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела превара у служби из члана 363. Кривичног законика и 2 (две) кривичне пријаве због извршеног кривичног дела навођење на оверавање неистинитог садржаја из члана 358. Кривичног законика.

Примери коруптивних дела: Корупција у поступку откривања кривичних дела између овлашћених радника МУПа РС и адвоката (КТ.С. 6/08).⁶⁰

Специјално тужилаштво за сузбијање организованог криминала дана 26. августа 2008. године, подигло је оптужницу против П. Н., М. С., К. Ј., Ж. Ж., К. Н., Т. В., П. Љ., К. Д., Т. М., Б. С., З. М., К. М., З. Н. и Б. С., због кривичног дела злочиначко удруживање из чл. 346. ст.1. и ст.2. КЗ, примање мита из чл. 367. ст. 3. у вези са ст.1. у вези са чланом 33. и 34. КЗ, давање мита из чл. 368. ст.1. КЗ, злоупотреба службеног положаја из чл. 359. ст.1. КЗ и фалсификовање исправе из чл. 355. ст.2. у вези са ст. 1. у вези са чл.61. КЗ.

У току 2007. и 2008. године у Београду, окривљени Митровић Славољуб и окривљени Павловић Небојша, организовали су криминалну групу, чији су чланови

постали окривљени Ковачевић Југослав, окривљена Ковачевић Наташа, окривљени Живковић Жика. Група је имала за циљ вршење тешких кривичних дела, у конкретном случају примање мита, злоупотребу службеног положаја, тако што су створили план да у дужем времену пословање своје адвокатске канцеларије превасходно базирају на коруптивном утицају на различита службена лица. Обећавали су клијентима, заинтересованим за исходе кривичних поступака, да ће за новчану накнаду обезбедити преко службених лица привилегован положај за осумњичена лица у предкривичном поступку - да се бране са слободе и блаже правне квалификације кривичних дела, или обезбедити непредузимање службених радњи у предкривичном поступку, иако за то уопште нема основа, о чему су обавештавали чланове криминалне групе - службена лица, и договарали новчану накнаду и које конкретне радње ће се предузети. Чланови криминалне групе у својству службених лица у органима извршне власти Републике Србије, у вези са откривањем кривичних дела и покретање кривичних поступака, предузимали су поједине радње предвиђене планом организатора, а све ради стицања добити коју су међусобно делили.

У току новембра 2007. године, у Београду, окривљени Павловић и окривљени Митровић, преко окривљеног Ковачевић Југослава, службеног лица - шефа Одсека за сузбијање малолетне делинквенције, обезбедили су за новац добијен од Зарубица Миливоја у износу од 3.000 евра, да овлашћена службена лица у предмету КУ 20552/07 пусте на слободу - укину задржавање Зарубица Бојана, кривично дело блаже правно квалификују и да се не предузима кривично гоњење против Зарубица Божицара, због постојања основане сумње да је у истом предмету извршио кривично дело прикривања. Новац су међусобно поделили и то тако што су окривљени Павловић и окривљени Митровић задржали за себе по 800 евра, а окривљеном Ковачевићу дали износ од 1.400 евра.

У току децембра 2007. године, у Београду, окривљени Павловић и окривљени Митровић, преко окривљене Ковачевић Наташе, службеног лица ПС Стари град, за новац добијен од окривљене Пурић Љиљане, у износу од 6.000 евра, обезбедили су да се не саслушава у својству осумњиченог њен син, Пурић Вук, и да се не доноси решење о задржавању, да се не поднесе кривична пријава надлежном тужилаштву за кривично дело насилничко понашање, већ да се предмет даље води као оштећење туђе ствари. Новац су поделили тако што је окривљена Ковачевић Наташа преузела износ од 2.000 евра, као и

⁶⁰ М. Марковић, *Специјалне истраживачке методе у откривању и доказивању коруптивних кривичних дела*, Специјалистички рад, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013. године., 74. и <http://www.rts.rs> од 05.03.2013. године.

окривљени Павловић Небојша и окривљени Митровић Славољуб који су за себе задржали такође по 2.000 евра.

У периоду од 09.12.2007. године до 11.02.2008. године, окривљени Павловић и окривљени Митровић, обећали су окривљеном Кнежевић Милутину, да ће му за износ од 3.000 евра обезбедити преко окривљеног Живковић Жике, службеног лица ПУ за град Београд, да се у Одељењу за сузбијање малолетне делинквенције, формира предмет о наводном насиљу у породици, који је неопходан да би се касније употребио у циљу измене одлуке центра за социјални рад о виђењу малолетне унуке окривљеног Кнежевић Милутина. За измену те одлуке је Кнежевић био заинтересован, па је окривљени Живковић Жика од окривљених примио износ од 3.000 евра, док су за себе задржали износ од 40.000 динара и 2.000 евра.

У току априла 2008. године, окривљени Павловић и окривљени Митровић, обећали су окривљеном Којовић Драшку, да ће за износ од 3.000 евра, у који је укључен део као поклон службеном лицу Полицијске управе Шабац, обезбедити одлагање његовог саслушања у својству осумњиченог и да се неће донети решење о његовом задржавању у предкривичном поступку, који се против њега води у ПУ Шабац, па је окривљени Митровић, поступајући по договору са окривљеним Којићем и окривљеним Павловић Небојшом, у току разговора са службеним лицем ПУ Шабац о предмету окривљеног Којовића, извадивши новчаник са новцем рекао: "Узми колико мислиш да је твоје", што је овај одбио.

Дана 05.02.2008. године и дана 06.02.2008. године, окривљени Павловић и окривљени Митровић, преко Тодосијевић Владана, службеног лица, шефа Одсека за сузбијање криминалитета у ПС Земун, обезбедили су укидање задржавања Борота Горана у предкривичном поступку КУ 2414/08, за износ новца од 4.000 евра, који им је дала супруга задржаног лица, окривљена Борота Снежана, а у који износ је укључен и део као поклон службеном лицу ПС Земун.

У току фебруара 2008. године, у Београду, окривљени Митровић обећањем поклона, обезбедио је преко окривљене Томовић Мирјане, лекара специјалисте Војномедицинске академије у Београду, лечење сина окривљене Пурић Љиљане, Пурић Вука, у тој установи, где би се лечио од болести зависности од опојних дрога.

У току априла 2008. године, у Београду, окривљени Здравковић Новица, адвокат из Београда, обезбедио је за новац у износу од 1.050 евра, преко окривљене Ковачевић Наташе, службеног лица у Полицијској станици Стари Град, да се против осумњиченог Петровић Ћорђа не поднесе кривична пријава, у предмету број 214.6-52/08 Полицијске станице Стари град.

У току фебруара 2008. године у Београду, окривљена Бошњачки Снежана и окривљени Бошњачки Саша, обезбедили су преко окривљене Томовић Мирјане, лекара специјалисте на Војномедицинској академији у Београду лажну дијагнозу окривљеном Бошњачки Саше, према којој се ради о епилептичким кризама свести, како би на тај начин избегао и одложио извршење казне затвора и кривичне поступке, доказујући тим исправама да услед болести није способан да приступи главним претресима и да није способан за даљи ток кривичних поступака.

Након ступања оптужнице на правну снагу, главни претрес је отпочео дана 02.02.2009. године и још увек је у току.

ЗА непуних 48 сати (21.09.2012. године), у Београду је ухапшено укупно осам полицајаца због сумње да су примали мито, а за неке се сумња и да су сарађивали са припадницима локалних нарко-група, што је изазвало опште згражавање јавности, а пре свега осуду њихових колега из МУП Србије. После саслушања у полицији и пред тужиоцем, одустало се од кривичног гоњења тројице полицајаца, док је против осталих поднета кривична пријава за узимање мита и одређен им притвор од месец дана. Тако су у руке полиције, у акцији Сектора унутрашње контроле, прво „пала“ двојица београдских саобраћајаца Миладин М. (29) и Ненад С. (34). Они се терете да су примили мито како не би возачима који су прекршили Закон о саобраћају писали пријаву. Непуних 20 сати касније, опет у акцији **Сектора унутрашње контроле**, ухапшена су тројица младеновачких полицајаца Радован В. (52), Андрија Ј. (26) и Дејан С. (43). Они се сумњиче да су мито узимали од групе дилера, која је под контролом држала нарко-тржиште у неколико градова Шумадије. Наводно, за 50 до 100 евра, полицајци су дилерима дојављивали информације о активностима полиције, плановима, акцијама, проверавали да ли је за дилерима расписана потрага...⁶¹

РЕТКОСТ СУЂЕЊА полицајцима због узимања мита у Србији су врло ретка, пре свега зато што је тешко доказати да је неко од полицајаца корумпиран. Ипак, догађа се и то. Тако је Апелациони суд у Београду у јулу месецу, потврдио првостепену осуду којом је, полицајац Василије Поповић осуђен на две године и четири месеца затвора због примања мита од 100 евра. Поповић је, како је утврђено, у фебруару 2010. тражио и узео 100 евра за „извршење службене радње“, односно узео мито приликом увиђаја. У Пироту је у току судски поступак против полицајаца Ј. С. и Б. Р. због сумње да су, од једног суграђанина, примили мито од 25.000 динара, како му не би написали кривичну пријаву за недозвољени риболов и за прибор који је користио том приликом.

⁶¹<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.291.html:397989-Policajci-nisu-imuni-na-kes>, преузето 21.01.2014.

За кривично дело узимања мита, српски Кривични закон прописао је казну од две до осам година затвора, у зависности од тежине извршеног дела и висине суме за коју је окривљени био терећен.

Полицајци Јовица Савић и Бобан Ранчић **осуђени су на годину дана затвора** јер су примили мито од 25.000 динара. Тужилаштво незадовољно казном. Како је наведено у пресуди, полицајци су примили новац од С.Н. из села Бериловац како му не би писали пријаву, јер су га затекли у рибокрађи. С.Н. је случај пријавио унутрашњој контроли која је и покренула истрагу и водила овај случај. После изрицања пресуде у Вишем суду у Пироту, Тужилаштво је незадовољно висином казне најавило жалбу.⁶²

Према анализи **Београдског центра за безбедносну политику** постоји више од 3.500 притужби на рад полицијских службеника, а поред злоупотребе службеног положаја највише кривичних пријава против полицајаца је поднето због фалсификовања исправа и примања мита. Истраживања јавног мњења указују да чак 73 % грађана Србије види корупцију као главни проблем у друштву и највећи безбедносни ризик. **Сваки други испитаник** верује да постоји корупција у полицији, а приближан проценат грађана сматра да држава спроводи селективну борбу против корупције и не би пријавило такав случај јер се боји слабе заштите сведока. Корупција у полицији није само безбедносни, већ и буџетски проблем јер се за МУП издваја 7% буџета и у њему је запослено око 45.000 људи. Најзаступљенији облик корупције у српској полицији је злоупотреба службеног положаја, а мито најчешће примају саобраћајни полицији.⁶³

Код **саобраћајне полиције** грађани најчешће указују на **узимање мита** од возача ради избегавања санкционисања због учињених прекршаја и повољнијих података у записнику са увиђаја, као и од власника аутошкола ради повољнијег третмана њихових кандидата и власника транспортних предузећа како не би кажњавали њихове возаче и не би слали возила на ванредне техничке прегледе. Корупција код **граничне полиције** **примање мита** дешава се ради повољнијег третмана приликом преласка државне границе – бржег преласка, несметаног и несанкционисаног преноса робе, као и ради помоћи страним држављанина око регулисања боравка у Србији. Пријаве код **радника на управним пословима** се односе на **примање мита** ради бржег издавња личних докумената и добијања истих без потребне документације. Притужбе на **криминалистичку полицију** се односе на корупцију ради **избегавања кривичне одговорности**, у циљу враћања одузетих предмета, ради ослобађања одговорности

⁶² <http://www.juznevesti.com/Hronika/Godinu-dana-zatvora-zbog-primanja-mita.sr.html> . 12.03.2013. год

⁶³ <http://www.e-novine.com/drustvo/63088-Brojni-oblici-korupcije-policiji.html> 25.03.2014. год.

контролисаних привредника и саопштавања података о планираним полицијским акцијама“.

СУКП⁶⁴ је у 2012. години СУКП је покренуо 146 кривичних пријава против полицијских службеника што је за 7.2% више него у 2011. години и 16.5% више него у 2010. години. Свака девета кривична пријава у 2012. години покренута је против полицијских руководиоца, укључујући и једну против начелника Полицијске управе у Зајечару. Поред тога, покренуте су кривичне пријаве против начелника полицијских станица, командира и заменика командира (Сектор унутрашње контроле полиције 2013, 14). Кривична пријава најчешће је покренута због кривичног дела злоупотребе службеног положаја.

План јавних набавки МУП Републике Србије

План јавних набавки Министарстава унутрашњих послова за 2012 годину сачињен је на основу модела који је предложила Управа за јавне набавке и садржи потребне информације. Међутим, приликом процене вредности појединих јавних набавки цифре које би требало да представљају процењену вредност јавне набавке у одређеним случајевима заокруживане су на десет хиљада динара, док су у другим случајевима заокруживане на нивоу милиона. Овај податак указује не само на то да приликом планирања набавки није извршена, или није у потпуност извршена, процена трошка која се заснива на детаљнијем испитивању тржишта, већ и на то да су износи уношени апроксимативно. Творци плана набавки су у овом случају могли да се послуже и подацима о претходно реализованим набавкама са истим предметом набавке како би прецизније установили планирану вредност јавних набавки.⁶⁵

Табела 4 - Пракса јавних набавки у сектору безбедности у Србији

Институција	Просечан број понуда по тендеру	Проценат тендера са једним понуђачем
Министарство одбране	8,9	33%
Министарство унутрашњих послова	3,4	33%
Безбедносно- информативна агенција	3,5	6%
Национални просек 2010.	3,5	34%
Национални просек 2011.	3,2	40%

⁶⁴ С. Ђорђевић, *Ка обнови интегритета полиције, планирањем против корупције*, Београдски центар за безбедоносну политику, Београд, јул 2013. године, 3.

⁶⁵ Д. Пејовић, *Предлог практичне политике, Набавка у сектору безбедности*, Београдски центар за безбедоносну политику, Октобар 2012. године, 3

Из наведених података види се да је просек примљених понуда у Министарству унутрашњих послова и Безбедносно-информативној агенцији приближан просечном броју понуда на националном нивоу. Приликом интерпретирања података треба имати у виду то да су овде наведене и формално неисправне понуде, те се без много бојазни може констатовати да у овим институцијама, као и у целом систему јавних набавки у Србији, не постоји конкуренција када су у питању јавне набавке. Са друге стране, у Министарству одбране постоји изузетно висок број понуда по јавном позиву. На основу увида у извештаје о спроведеним набавкама, можемо издвојити набавке које имају веома велики број понуда. Тако је, на пример, број понуда током набавки услуга за одржавање моторних возила по правилу 49, док је приликом набавке уља за ложење у два тендера пристигло 316, односно 317 понуда. Овај податак треба узети са резервом, с обзиром на величину тржишта и на број компанија које се овим послом баве. Ове набавке су свакако подигле просечан број понуда наведених у табели 4.

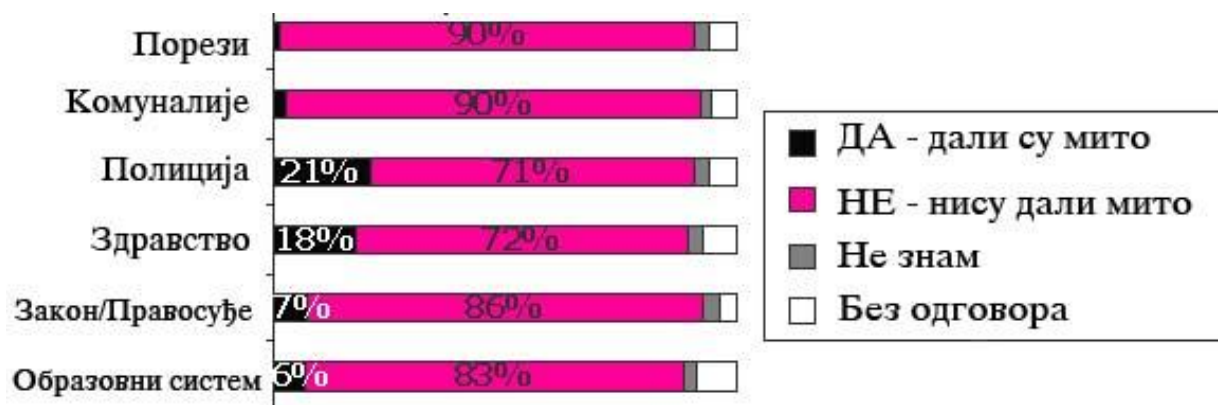
5.7.2. Корупција у полицији и правосуђу

Носиоци овог вида корупције су **припадници саобраћајне полиције**, у највећем броју случајева саобраћајни полицајци, а ређе и **непосредни руководиоци** (постављањем полицајаца за које знају да су корумпирани, а од чега имају одређени проценат), као и службеници који врше надзорну функцију над радом саобраћајне полиције (јер и они имају одређени проценат). Овде треба додати да овом виду корупције у полицији, поред општих претходно наведених фактора свакако доприноси и начин вршења саобраћајне контроле, као и свест грађана да је боље да плате мањи износ (па и полицајцу као мито), него неколико пута већу казну за почињени прекршај.

Следећи вид корупције може да представља **појединачни акт полицајца у полицији**, али најчешће се врши на релацији **полицајац** (криминалистички инспектор) – **руководни радник** (полицијске станице или криминалистичке полиције) – **тужилац** – **судија**. Када је у питању корупција у полицији, селективност у кривичном прогону може се посматрати као вид корупције у оним случајевима када овлашћени радници полиције пропуштају, односно не предузимају одговарајуће истражне и оперативне-тактичке мере и радње у циљу откривања и расветљавања кривичних дела, најчешће због одређене количине новца који добијају за те услуге, али и због партнерства и сарадње са извршиоцима кривичних дела.

Према изворима Транспарентности Србија⁶⁶, на питање грађана „У последњих 12 месеци, да ли сте ви или неко из вашег домаћинства дали мито у било ком облику...?“ 21% грађана је одговорио да је корупција у полицији најзаступљенија, затим следи корупција у области здравства са 18% и Правосуђе са 7%.

Слика 6 – Искуство оних грађана који су у протеклих 12 месеци имали директни контакт са овим институцијама – лично или преко члана домаћинства

Грађани Србије најчешће негирају да су у протеклих 12 месеци дали мито у неком облику - било лично, било преко неког члана домаћинства. Ипак, издвајају се **полиција** и **здравствене услуге** – за које се чешће него за остале институције потврђује давање мита: **око 20%** грађана наводи да је имало директније искуство са митом у овим институцијама.

Ипак, поново се чешће давање (у просеку **3 пута**) наводи за **здравствене услуге и полицију**.

Најчешћи износ који су грађани наводили као мито у здравству је између 10 и 50 еура, а у полицији 10 еура.

5.8. Резиме резултата истраживања

Током 2007. године Сектор унутрашње контроле полиције је поднео укупно **122 кривичне пријаве** и 12 допуна кривичних пријава.

Кривичне пријаве су поднете против укупно 239 лица, и то против 159 полицијских службеника и против 80 грађана.

⁶⁶ Транспарентност Србија, *Грађани Србије о корупцији*, TNS Medium GALLUP Jul 2006, преузето 18.01.2014. http://www.transparentnost.org.rs/aktivnosti/antikorupc_sav/materijal/14122006/TI%202006%20O%20korupciji.ppt

Кривичним пријавама су обухваћена 282 кривична дела, међу којима су најбројније злоупотребе службеног положаја (76 дела), фалсификовања службених исправа (40 дела), **примања мита (36 дела)**, фалсификовања исправа (31 дело), преваре (19 дела) и др.

У 2008. години Сектор је поднео **174 кривичне пријаве** и 10 допуна кривичних пријава. Пораст броја поднетих кривичних пријава је праћен порастом броја пријављених лица и порастом броја пријављених кривичних дела.

Надлежним јавним тужилаштвима су поднете кривичне пријаве против 282 лица (211 полицијских службеника и 71 лица која нису у радном односу у МУП).

Кривичним пријавама су обухваћена 293 кривична дела, међу којима су најбројније злоупотребе службеног положаја - 54 дела; преваре у служби - 48 дела и фалсификовања исправа ~ 46 дела.

У 2009. години, надлежним јавним тужилаштвима Сектор је поднео **195 кривичних пријава** и 9 допуна кривичних пријава, што је за 12 % више у односу на претходну годину.

Кривичним пријавама које је поднео Сектор обухваћено је 290 лица, од којих су 148 полицијски службеници.

У 2009. години је кривичним пријавама Сектора обухваћено 328 кривичних дела, од којих су најбројнија фалсификовања исправе - 95, злоупотребе службеног положаја - 82 и **примања мита - 28**.

У 2010. години Сектор је поднео **111 кривичних пријава** и 10 допуна кривичних пријава. Надлежним јавним тужилаштвима су поднете кривичне пријаве против укупно 185 лица - 139 полицијских службеника и 46 грађана.

Кривичним пријавама које је Сектор поднео 2010. године, обухваћена су 222 кривична дела. Најбројнија кривична дела су злоупотребе службеног положаја - 57 дела; неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога - 33 дела; омогућавање уживања опојних дрога - 24 дела; фалсификовање исправа - 19 дела; **примање мита - 18 дела**; фалсификовање службених исправа - 13 дела, превара - 10 дела и превара у служби - 9 дела и др.

У 2011. години Сектор је поднео **124 кривичне пријаве** и 10 допуна кривичних пријава. Надлежним јавним тужилаштвима су поднете кривичне пријаве против укупно 200 лица, од којих је 129 полицијских службеника.

Кривичним пријавама Сектора обухваћена су 372 кривична дела. Најбројнија кривична дела су злоупотребе службеног положаја - 226 дела. Број осталих кривичних дела је знатно мањи: фалсификовање исправа - 35 дела; **примање мита - 27 дела**; навођење на оверавање неистинитог садржаја - 17 дела; фалсификовање службене исправе

- 9 дела; трговина утицајем - 8 дела; превара - 6 дела; давање мита - 6 дела; злостављање и мучење - 4 дела и др.

Оно што је алармантно, а што нам показују резултати истраживања је РЕТКОСТ СУЂЕЊА полицајцима због узимања мита у Србији су врло ретка, пре свега зато што је тешко доказати да је неко од полицајаца корумпиран.

Према директорки Београдског центра за безбедносну политику Соњи Стојановић постоји више од 3.500 притужби на рад полицијских службеника, а поред злоупотребе службеног положаја највише кривичних пријава против полицајаца је поднето због фалсификовања исправа и примања мита.

Према Ђорђевићу у 2012. години СУКП је покренуо 146 кривичних пријава против полицијских службеника што је за 7.2% више него у 2011. години и 16.5% више него у 2010. години.

Када су у питању Јавне набавке у МУП Републике Србије, јако је поражавајући резултат да је просечан број Понуда за набавке 3,4 по набавци.

Када говоримо о резултатима истраживања у региону, корупција саобраћајне полиције је најмасовнији вид корупције у полицији Републике Српске, чији значај штетности се посебно огледа у томе што погађа велику популацију грађана, услед чега су грађани посебно огорчени на овај вид корупције,

Следећи вид корупције може да представља **појединачни акт полицајца у полицији**, али најчешће се врши на релацији **полицајац** (криминалистички инспектор) – **руководни радник** (полицијске станице или криминалистичке полиције) – **тужилац** – **судија**, што представља један добро организован низ, што као резултат има неоткривање починиоца примања и давања мита.

Према изворима Транспарентности Србија, **21% грађана је одговорио да је корупција у полицији најзаступљенија**, затим следи корупција у области здравства са 18% и Правосуђе са 7%.

Најчешћи износ који су грађани наводили као мито у здравству је између 10 и 50 еура, а у полицији 10 еура.

5.9. Методе унапређења борбе против корупције

- Јасно дефинисати контролне механизме за употребу техничких средстава у раду полиције са могућношћу меморисања свих активности полицијских службеника (службена возила, уређаји за контролу брзине возила у саобраћају, апарати и средстава за утврђивање алкохолисаности возача итд).

- Дефинисање конкретних мера и активности у циљу спречавања корупције у редовима полицијске администрације (аудио-видео документовање просторија за рад са странкама).
- Коришћење опреме за аудио документовање свих пријава полицији запримљених путем телефона.
- Аудио документовање радио комуникације полицијских службеника.
- Просторно позиционирање полицијских службеника током извршавања редовних послова и задатака.
- Коришћење информатичких могућности у писменој кореспонденцији унутар полиције.
- Ротација особља, службеника у секторима или областима за које се утврди да су подложни корупцији.
- Користити информатичка достигнућа примењива у обављању полицијских послова која су корисна у борби против интерне корупције (аутоматизовани и контролисани приступи просторијама са видео надзорима и сл.).
- У свим случајевима када против службеника постоји основана сумња за корупцију, осумњичени службеник(ци) ће бити одмах суспендован (и) као дио процеса истраге. У свим случајевима суспензије, предметни службеник(ци) ће бити размотрен(и) за премјештај на друге дужности.
- Остварити перманенту сарадњу са високообразованим институцијама из области техничких дисциплина у циљу праћења тренда развоја техничких могућности за доказивање и откривање кривичних дјела из области корупције.
- Неопходно је јасније истаћи успостављање ефикасне и ефективне сарадње полиције и тужилаштва у заједничким активностима за сузбијање коруптивних радњи, те у акционом плану прецизирати начине сарадње између ове две институције.
- Потребно је тачно уредити нормативни делокруг рада нове специјализоване јединице за борбу против корупције у оквиру Управе криминалистичке полиције и начине сарадње са тужилаштвом.
- Потребно је да извештај МУП-а о њиховим резултатима у борби против корупције буде јаван и доступан на интернет страници овог министарства.
- Грађани не би требало да изгубе могућност директног комуницирања са деловима полиције који раде на контроли законитости уколико се изврши обједињавање унутрашњих контролора у МУП-у.

Сви ови показатељи заступљености корупције у друштву као и корупције у полицији у компарацији са социјалним статусом грађана и службеника у полицији представљају јасну слику која нам даје одговор на Хипотезе да је:

1. Сузбијање корупције је неопходно ради нормалног функционисања друштва, његовог бољитка, враћања поверења у државне институције, повећања сигурности грађана као и напретка државе у међународним оквирима, јер са оваквим начином функционисања система и стања у друштву грађани немају поверења у државне институције, конкретно МУП и полицијске службенике.

2. Успешно сузбијање корупције подразумева повећање етичких норми и стручност службеника који раде на пословима у полицији, да обављају своју дужност у складу са законима и прописима наше земље. Да би се повећало поверење грађана у институцију МУП РС, неопходно је повећање етичких норми запослених и поштовање Кодекса полицијског позива.

3. Смањењем стопе корупције вратиће се и поверење грађана у државне институције и јачање закона државе, што ће се повратно одразити и на стандард грађана.

4. Сузбијањем корупције доћи ће до промене става друштва да се све може купити, да се државни службеник може корумпирати, да се посебно представници полиције и судства могу подмитити и на тај начин утицати на доношење судских одлука или тока кривичног поступка.

6. ЗАКЉУЧАК

Као и већина истраживања досад спроведених у области корупције у полицији, и у овом раду анализом резултата још једанпут се показало да корупција у полицији бележи веома негативне резултате са трендом стагнације и повећања учесталости појаве (у 2012. години СУКП је покренуо 146 кривичних пријава против полицијских службеника што је за 7.2% више него у 2011. години и 16.5% више него у 2010. години). Слична је ситуација и у земљама окружења. Корупција у полицији је најзаступљенија у саобраћајној и граничној полицији. Чињеница је да СУКП мора показати више воље и одговорности у борби против корупције те да је крајње време да се предузму енергичне и оштре мере са промовисањем добрих пракси и потеза у борби против корупције у властитим редовима, одговорности и транспарентности у раду полицијских агенција.

Борба против корупције дефинисана Кривичним законом Републике Србије, Законом о Агенцији за борбу против корупције и Националном стратегијом за борбу против корупције и имплементирана од стране Агенције за борбу против корупције, као и субјектима који треба ажурије да учествују у раду и сузбијању, као што су Сектор унутрашње контроле полиције, Одељење за контролу законитости у раду ПУ за град Београд, БИА, Синдикат полиције, Судство и други морају да се упусте у свеобухватну борбу против корупције што хитније, пре свега, својим унутрашњим снагама и својом властитом инвентивношћу. Тиме ће вратити поверење у полицију као и у поштовање Устава и закона, што је крајњи циљ сваке државе која жели бити правна и која жели, применом европских стандарда, да учини бољим и безбеднијим живот својих држављана.

Један од основних проблема у откривању и санкционисању дела корупције у полицији је недостатак доказа, тако да органи судства у већини случајева нису у могућности да спроведу опсежне истражне радње и санкционишу починитеље.

Као најјефикаснији и најконкретнији начин борбе против корупције у властитим редовима јесте управо отклањање било каквих могућности за незаконито, неправилно и корумптивно поступање полицијских службеника кроз коришћење техничке опреме и могућности исте у документовање активности полицијских службеника искључиво са циљем безбедности у раду, законитости и правилности у раду полиције. Без неоснованих изговора о некоришћењу опреме због наводно енормно високе цене и недостатка средстава због тога што се зна да је из дана у дан оваква опрема све приступачнија, коришћењем овакве опреме постиже се двострука корист, као прво заштита полиције од

неоснованих оптужби и антикорупционо деловање у властитим редовима са могућношћу прибављање релевантних чињеница у поступку интерних поступака.

Дескриптивним приказом обима и учесталости корупције у полицији, као дисциплинске одговорности и дисциплинских санкција у оквирима полиције, кроз компаративне анализе законских одредби које се односе на повреде службених дужности, кроз овај рад покушало се указати да се на полицијске службенике путем дисциплинских санкција може значајно утицати како не би, у оквирима својих извршавања послова и задатака, предузимали незаконита и непрофесионална понашања.

Можемо донети закључак да се путем дисциплинских санкција може квалитетно деловати на сузбијању коруптивних понашања и дела полицијских службеника како они не би предузимали оне мере и радње којима би извршавали кривична дела и повреде службене дужности, а све у циљу подизања што вишег нивоа професионализма и укупне безбедности грађана.

Јасно је да сузбијање корупције у полицији, превасходно услед специфичности полицијске организације, као и саме полицијске професије, мора да садржи и одређене специфичности, које се, односе, пре свега, на етичност полицајаца, материјални положај полицајаца, едукацију припадника полиције, интерну контролу у полицији, однос грађана према полицији, као и према самој корупцији. Поред ових фактора који имају утицај на сузбијање корупције у полицији јер се директно односе на саме узроке који доводе и погодују корупцији у полицији, велики утицај на сузбијање корупције у полицији има и деполитизација, демократизација, декриминализација полиције, професионализација полицијског кадра, нови полицијски менаџмент и имплементација концепта рада полиције у заједници.

7. ЛИТЕРАТУРА

1. А. Миладиновић, *Корупција у полицији*, Интернационална асоцијација криминалиста, 04.02.2014., www.iak-bl.com/images/zbornik/2009/30.pdf
2. Б. Бановић, *Корупција у полицији*, Појам, облици, мере, спречавања и сузбијања, презентација предавања.
3. В. Водинелић: „Методика откривања, доказивања и разјашњавања кривичног дела корупције”. - „Безбедност”. - бр. 2, 1992.
4. Г. П. Илић, *Корупција, основни појмови и механизми за борбу*, Зборник радова, Правни факултет, Београд, 2007.
5. Г. Лујић, Полиција Брчко Дистрикта, *Институционално сузбијање корупције у полицији*, Научни рад, Интернационална асоцијација криминалиста, 04.02.2014. године www.iak-bl.com/images/zbornik/2009/7.pdf
6. Г. Милинковић, *Специјалне истраживачке методе у откривању и доказивању примања мита и злоупотребе службеног положаја полицијских службеника*, Криминалистичко-полицијска академија, Специјалистички рад, Београд, 2013. године.
7. Д. Јовашевић, *Кривична дела корупције*, Службени гласник, Београд, 2009.
8. Д. Пејовић Д., *Предлог практичне политике, Набавка у сектору безбедности*, Београдски центар за безбедоносну политику, 2012.
9. Е. Врањ, *Корупција у полицији и правосуђу*, резултати за Бих, Интернационална асоцијација криминалиста, 04.02.2014., www.iak-bl.com/images/zbornik/2009/23.pdf
10. Ж. Ђурић, Д. Јовашевић., М. Ракић, *Корупција, изазов демократији*, Институт за политичке студије, Београд, 2007.
11. З. Стојановић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2000.
12. Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Корупција у Србији*, искуство грађана, Беч, 2011.
13. Канцеларија уједињених нација за дрогу и криминал, *Пословање, корупција и криминал у Србији, Утицај корупције и осталих кривичних радњи на пословно окружење*, Беч, 2013.
14. М. Јелачић М., *Корупција, друштвено-правни аспекти и методи супротстављања*, МУП РС, Београд, 1996.

15. М. Марковић, *Специјалне истраживачке методе у откривању и доказивању коруптивних кривичних дела*, Специјалистички рад, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013. године., стр. 74. и <http://www.rts.rs> од 05.03.2013. године.
16. Н. Теофиловић, Р. Куљача, *Лице и наличје политичке корупције*, Београд, 2008.
17. Н. Теофиловић, М. Јелачић, *Спречавање откривање и доказивање кривичног дела корупције и прања новца*, Полицијска академија, Београд, 2006.
18. Полицијски синдикат Србије, *Искусствено мишљење о корупцији у МУП-у Владе Републике Србије*, Београд, 2012.
19. С. Ђорђевић, *Шта је познато о корупцији у полицији*, www.bezbednost.org, 01.02.2014.
20. С. Ђорђевић, *Ка обнови интегритета полиције, планирањем против корупције*, Београдски центар за безбедоносну политику, Београд, 2013.

Законски и други правни прописи:

1. Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013)
2. Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013-2018 године („Службени гласник РС“, број 57/2013)
3. Законик о кривичном поступку ("Службени гласник РС" бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.).
4. Закон о Агенцији за борбу против корупције ("Службени гласник РС" бр. 97/2008, 53/2010, 66/2011- одлука УС и 67/2013- одлука УС)
5. Закон о Безбедносно-информативној агенцији, (Сл. гласник РС, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 – одлука УС и 66/2014)
6. Закон о полицији (Сл. гласник РС бр 11/2005, 63/2009 – одлука УС и 92/2011)
7. Закон о државној управи („Сл. гласник РС", бр. 79/2005, 101/2007, 95/2010 и 99/2014)

Други материјали:

1. Полицајци нису имуни на кеш, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.291.html:397989-Policajci-nisu-imuni-na-kes>, преузето 21.01.2014.
2. Годину дана затвора због примања мита, <http://www.juznevesti.com/Hronika/Godinu-dana-zatvora-zbog-primanja-mita.sr.html> . 12.03.2013.

3. Бројни облици корупције у полицији, <http://www.e-novine.com/drustvo/63088-Brojni-oblici-korupcije-policiji.html> 25.03.2014.
4. Транспарентност Србија, Грађани Србије о корупцији, *TNS Medium GALLUP Jul 2006*, *преузето 18.01.2014*.
http://www.transparentnost.org.rs/aktivnosti/antikorupc_sav/materijal/14122006/TI%202006%20O%20korupciji.ppt
5. Helping Countries Combat Corruption: The Rule of World bank, www.worldbank.org